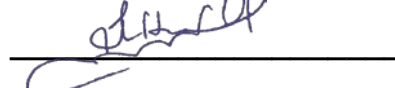

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

_____ **Максим БУЛИК**
«21» листопада 2025 р.

УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Міжнародні
відносини» Смирнова Олександра Олеговича
Науковий керівник: Пахоменко Сергій
Петрович, к.і.н., доцент кафедри політології та
міжнародних відносин

Рецензент: Сараєва Ольга Віталіївна, к.і.н.,
доцент кафедри філософських наук та історії
України ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет»

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно / 95 / А

Секретар ЕК Анастасія ТРОФИМЕНКО
«23» грудня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Теоретичні підходи до аналізу трансформацій двосторонніх відносин Грузії та України.....	9
1.2. Емпірична база та методи дослідження	14
РОЗДІЛ II. ТРАСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	20
2.1. Еволюція українсько-грузинських відносин до 2022 року.....	20
2.2. Українсько-грузинські відносини після 2022 року: політико-дипломатичний вимір.....	30
2.3. Українська оцінка позиції Грузії після широкомасштабного вторгнення: дипломатичні суперечності та наслідки	42
РОЗДІЛ III. ГРОМАДСЬКИЙ І НЕУРЯДОВИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ ВІДНОСИН У 2022–2025 РР.	55
3.1. Грузинські добровольці у війні проти Росії	55
3.2. Позиції грузинського суспільства щодо російсько-української війни.....	58
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

ВСТУП

Грузія та Україна переживають найнижчу точку в історії своїх дипломатичних відносин, попри те, що колись їх вважали близькими партнерами. Їх навіть колись розглядали як своєрідну пакетну угоду в рамках їхнього потенційного членства в Організації Північноатлантичного договору. Ще не так давно Надзвичайний і Повноважний Посол України в Грузії Ігор Долгов, характеризуючи відносини двох держав, зазначав: «Україна й Грузія є стратегічними партнерами та дружніми народами впродовж віків. Ми співпрацюємо на засадах паритету задля подолання спільних викликів і загроз, як-от у безпековій сфері» [10]. Україна та Грузія вважались давніми стратегічними партнерами з огляду на схожість історичного минулого, активну співпрацю, спільні виклики й загрози, що постали перед державами. Українсько-грузинська взаємодія могла б дати змогу консолідувати зусилля для протидії російській агресії, якої зазнали обидві країни. Але зараз дипломатичні відносини між Грузією та Україною досягли свого історичного найнижчого рівня.

Актуальність теми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році стало каталізатором тектонічних зрушень у системі міжнародної безпеки, змусивши держави Чорноморського регіону переглянути свої зовнішньополітичні стратегії. У цьому контексті особливої уваги заслуговує трансформація відносин між Україною та Грузією - державами, які традиційно вважалися стратегічними партнерами, об'єднаними спільними євроатлантичними прагненнями та статусом жертв російської агресії.

Однак, як свідчить аналіз динаміки двосторонніх відносин у 2022–2025 роках, замість очікуваної солідарності та створення єдиного фронту проти агресора, відбулося безпрецедентне охолодження діалогу, яке дослідники характеризують як «спіраль антагонізму». Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового осмислення причин цього феномену. Якщо

до 2022 року відносини розвивалися в руслі ліберального інституціоналізму, то в умовах екзистенційної загрози офіційний Тбілісі перейшов до політики «транзакційного прагматизму» та стратегії пристосування до інтересів РФ, що створило дилему безпеки для України.

Дослідження цієї проблематики є важливим не лише для розуміння поточної кризи, а й для прогнозування майбутнього архітектури безпеки в Чорноморському регіоні, де Грузія ризикує перетворитися з партнера на слабку ланку під впливом ідеологічного зближення з РФ.

Об’єктом дослідження є зовнішня політика країн Південного Кавказу та Східної Європи в умовах зміни безпекового середовища після 2022 року.

Предметом дослідження є трансформація українсько-грузинських відносин та чинники, що зумовили перехід від стратегічного партнерства до дипломатичної кризи в період 2022-2025 років.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з лютого 2022 року (початок повномасштабного вторгнення РФ) до сьогодення (2025 рік). Для порівняльного аналізу та виявлення генези проблем частково залучаються матеріали періоду 2012-2021 років (зміна влади в Грузії, початок політики «недратування» РФ).

Географічні межі охоплюють територію України та Грузії, а також геополітичний простір Чорноморського регіону.

Ступінь вивченості проблеми. Проблематика українсько-грузинських відносин перебуває у фокусі уваги науковців та аналітиків, однак більшість існуючих праць стосується періоду до 2022 року або розглядає окремі аспекти кризи. Історіографію дослідження можна умовно поділити на три групи.

До першої групи належать праці, що аналізують еволюцію «стратегічного партнерства» до початку повномасштабного вторгнення РФ. Фундаментальним у цьому контексті є дослідження Інституту світової політики «Аудит зовнішньої політики: Україна-Грузія» (Д. Гайдай, 2016), де вперше було вказано на декларативний характер відносин та їх залежність від

персональних контактів лідерів, а не інституцій. Дослідники Г. Шелест та К. Какачія у своїх ранніх роботах розглядали тандем України та Грузії через призму спільної євроатлантичної інтеграції та ідентичності.

Другу групу складають дослідження періоду 2022–2025 років, які фокусуються на причинах охолодження відносин в умовах війни. Ключове місце тут посідають аналітичні розвідки Georgian Institute of Politics (GIP). Зокрема, В. Посвятенко у праці «Current Challenges of Georgia-Ukraine Relations» (2023) вводить поняття «спіраль антагонізму» та детально описує політику «недратування» РФ з боку Тбілісі. Експерти Б. Лебанідзе та Н. Самхарадзе досліджують вплив внутрішньополітичної поляризації в Грузії на діалог з Києвом та ЄС.

До третьої групи належать теоретичні роботи, що розглядають зміну зовнішньополітичного курсу Грузії крізь призму теорій міжнародних відносин. Західні та грузинські дослідники (С. Ніл МакФарлейн, С. Джонс, К. Какачія) кваліфікують дії грузинської влади як перехід від ціннісної до «транзакційної зовнішньої політики» та стратегії пристосування. Окрему увагу приділено феномену участі грузинських добровольців у війні (Г. Алієв, О. Квахадзе), що розглядається як неформальний вимір безпекової співпраці.

Попри наявність ґрунтовних розвідок, у науковій літературі досі бракує комплексного аналізу трансформації відносин саме як наслідку «ідеологічної конвергенції» режимів та зіткнення безпекових стратегій в умовах війни 2022–2025 років, що й зумовлює необхідність даного дослідження.

Мета дослідження полягає у виявленні політико-безпекових чинників, що спричинили кризу у відносинах між Україною та Грузією, та визначенні перспектив їх нормалізації на основі аналізу зіткнення ціннісних та прагматичних підходів у зовнішній політиці.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких **завдань**:

- охарактеризувати теоретико-концептуальні засади, визначити емпіричну базу та методологію дослідження двосторонніх відносин України та Грузії на сучасному етапі;

- проаналізувати еволюцію договірно-правової бази та інституційних механізмів співпраці до 2022 року, виявивши системні проблеми, що існували у латентному стані;

- охарактеризувати реакцію грузинської влади на російську агресію через призму теорії політичного реалізму та концепції «bandwagoning» (примикання до сильнішого);

- дослідити феномен «інституційного розколу» в Грузії (протистояння Президента та Уряду) та його вплив на діалог з Києвом;

- з'ясувати роль російського фактора, зокрема економічної залежності та інформаційних наративів (міф про «Глобальну партію війни»), у формуванні позиції Тбілісі;

- розробити рекомендації для зовнішньополітичних відомств щодо можливих шляхів виходу з дипломатичної кризи.

Методологія дослідження. Методологічну основу роботи складають загальнонаукові та спеціальні методи, вибір яких зумовлений специфікою об'єкта та предмета.

Системний підхід дозволив розглянути українсько-грузинські відносини як цілісну систему, що зазнає впливу зовнішніх (війна) та внутрішніх (вибори, поляризація) факторів.

Методи аналізу та синтезу використано для опрацювання джерельної бази.

Порівняльний (компаративний) аналіз застосовано для зіставлення євроінтеграційних треків України та Грузії в рамках «Асоційованого тріо».

Івент-аналіз дозволив вибудувати хронологію ескалації дипломатичного конфлікту (відмова від санкцій — відкликання посла — відновлення авіасполучення з РФ).

Метод контент-аналізу використано для вивчення риторики політичних еліт та виявлення синхронізації наративів правлячої партії Грузії з російською пропагандою.

Огляд джерельної бази. Емпіричну основу роботи складає репрезентативний масив документів та матеріалів, які класифіковано за п'ятьма групами:

1. Міжнародно-правові документи та акти ЄС. Ключовими для оцінки євроінтеграційного треку є Звіти Європейської Комісії щодо розширення (2023–2024 рр.), які фіксують відкат демократії в Грузії, а також Резолюції Європейського Парламенту та інформаційні бюлетені ЄС, що відображають критичну позицію Брюсселя щодо дій грузинської влади.

2. Нормативно-правові акти та офіційні документи державних органів. Для аналізу еволюції договірної бази використано Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу (1993) та чинні угоди про вільну торгівлю. Трансформацію політичної позиції Тбілісі досліджено на основі Резолюції Парламенту Грузії (2022) та офіційних заяв МЗС обох країн.

3. Аналітичні доповіді провідних мозкових центрів. Використано матеріали грузинських (GFSIS, TI Georgia, GIP), українських («Українська призма», Центр «Нова Європа», Інститут світової політики) та західних (Carnegie Europe, Chatham House) центрів. Особливу цінність для роботи становлять аналітична записка GIP «Current Challenges of Georgia-Ukraine Relations» (2023) та дослідження ІСП «Аудит зовнішньої політики» (2016), які дозволили провести порівняльний аналіз динаміки відносин.

4. Результати соціологічних досліджень (NDI, IRI), які стали емпіричним доказом розриву між позицією уряду Грузії та суспільними настроями (зокрема, фіксація 88% підтримки України громадянами).

5. Матеріали періодичної преси та інформагентств (Civil.ge, Ukrinform, Agenda.ge), що були використані для івент-аналізу ключових подій досліджуваного періоду.

Практичне значення одержаних результатів. Фактографічний матеріал, положення та висновки роботи можуть бути використані для підготовки відповідних лекційних та практичних курсів для здобувачів спеціальностей «Міжнародні відносини» та «Політологія», розробки методичних посібників з проблем безпеки Чорноморського регіону, двосторонніх відносин за умов російсько-української війни.

Окремі положення можуть стати в нагоді для створення рекомендації щодо взаємодії з громадянським суспільством Грузії та використання інструментів публічної дипломатії для громадських організацій та експертного середовища, що працюють над збереженням проукраїнських настроїв у регіоні.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження та еволюцію відносин до 2022 року.

Другий розділ присвячено аналізу реакції Грузії на повномасштабне вторгнення РФ та трансформації безпекової політики Тбілісі.

У третьому розділі висвітлено проблемні аспекти (санкції, справа Саакашвілі) та перспективи відновлення стратегічного діалогу. Загальний обсяг роботи становить 81 сторінок. Список використаних джерел налічує 85 позицій.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Теоретичні підходи до аналізу трансформацій двосторонніх відносин Грузії та України

Дослідження українсько-грузинських відносин у період 2022–2025 років вимагає застосування комплексного теоретичного інструментарію, оскільки динаміка взаємодії між Києвом і Тбілісі вийшла за межі традиційної дипломатії та перебуває під сильним впливом екзистенційних безпекових загроз.

Взаємовідносини між Україною та Грузією до 2022 р. можна окреслити в концептах ліберального інституціоналізму, де домінували спільні цінності – демократія та інтеграція в міжнародні інститути (ЄС та НАТО), які були запорукою та гарантією безпеки. Аналіз досліджень та експертних оцінок українсько-грузинських взаємовідносин до 2022 року дає підстави виокремити чотири ключові позиції домінування цього підходу.

По-перше, це так званий «пакетний підхід» до інтеграції до західних інституцій. Головним маркером ліберального інституціоналізму є віра в те, що членство в міжнародних організаціях (НАТО, ЄС) є найкращою гарантією безпеки та процвітання [20]. Україна та Грузія довгий час перебували у так званий «залі очікування», тобто розглядали свій рух до ЄС і НАТО як синхронізований процес. Існувала неофіційна домовленість, за якої успіх однієї країни посилював позиції іншої, що є класичним прикладом інституціоналістської логіки: безпека досягається не через баланс сил (як у реалізмі), а через приєднання до спільноти демократій. Найвищою точкою цього процесу стало створення у 2021 році «Асоційованого тріо» (Україна, Грузія, Молдова). Цей формат мав на меті інституціоналізувати діалог з Брюсселем та координувати виконання Угод про асоціацію, що демонстрував віру сторін у силу бюрократичних та нормативних механізмів інтеграції.

Другою ключовою позицією було розділення сторонами концепції ціннісного виміру та демократичного миру, адже лібералізм наголошує на важливості внутрішнього режиму держави, при якому демократії схильні співпрацювати, а не воювати одна з одною [54]. Але при цьому відносини будувались не тільки на інтересах, але був присутній емпіричний ціннісний чинник, сформований Революцією троянд (2003) у Грузії та Помаранчевою революцією (2004), а пізніше Революцією Гідності (2014) в Україні. Аналітикиня Д. Гайдай, працюючи в рамках проєкту Інституту світової політики «Аудит зовнішньої політики України» та аналізуючи взаємовідносини України та Грузії (2016) [5], визначає, що ідеологічна спорідненість створювала атмосферу довіри, яка є необхідною умовою для ліберальної співпраці. При цьому Україна та Грузія активно використовували інструменти «м'якої сили» (публічна дипломатія, культурні обміни, співробітництво в рамках неурядових організацій)), що є характерним інструментом реалізації ліберальної теорії.

Третім маркером «неоліберальності» українсько-грузинських відносин до 2022 р. була участь в регіональних організаціях задля вирішення спільних проблем. Замість двосторонніх військових союзів (характерних для реалізму), Київ і Тбілісі робили ставку на багатосторонні формати: ГУАМ, Східне партнерство тощо [47]. Через ГУАМ країни намагались створити пояс стабільності та економічної співпраці на основі демократичних цінностей. І хоча ефективність цієї організації часом ставилася під сумнів, саме існування такої структури свідчило про намагання вирішувати безпекові та економічні питання через інституції. Розділяючи цінності «нормативної сили» Східного партнерства та активно беручи участь в цій ініціативі ЄС [47], Україна і Грузія просуvalи трансфер правил та стандартів, а не військової сили.

І наостанок, Грузія намагалась нормалізувати відносини з Росією, державою-агресором стосовно Грузії, а пізніше і України, у суто прагматичному ключі – через торгівлю. Одним з положень ліберальної теорії

(зокрема комерційного лібералізму) є твердження, що економічна взаємозалежність знижує ризик війни. Новий уряд Грузії («Грузинська мрія») після 2012 р. намагався «прагматизувати» відносини з РФ [38], зосередившись на економіці та торгівлі, сподіваючись, що це знизить ризики конфронтації. Це була спроба застосувати ліберальну логіку, де торгівля є запорукою миру (краще торгувати, ніж воювати) до відносин з агресивною державою, що, як показав 2022 рік, виявилось помилкою в умовах реальної загрози.

Отже, до 2022 року українсько-грузинські відносини можна описувати як хрестоматійний приклад ліберального інституціоналізму. Сторони вірили, що спільні демократичні цінності, економічна співпраця та інтеграція в західні інституції (ЄС/НАТО) здатні гарантувати безпеку. Війна 2022 року зруйнувала цю рамку, змусивши обидві країни повернутися до жорсткого реалізму, де питання фізичного виживання держави витіснило інституційну співпрацю на другий план. Повномасштабне вторгнення змінило структуру безпеки не тільки в регіоні, але й в усьому світі, створивши ситуацію, що в теорії ігор отримала назву «грою з нульовою сумою» [31].

Руйнування колективної безпеки та намагання створення глобальної світової системи, в якій домінує не сила права, а право сили, примусило політиків, вчених, експертів заявляти про ренесанс/перемогу теорії реалізму [67], класичною ознакою якого є анархія міжнародної системи. За Кеннетом Волцом [1] головна теза неореалізму – в умовах війни виживає той, хто або сильніший, або має потужних союзників. Над сильними державами немає «світового уряду» або таких правових інститутів, які б були здатні захищати їх інтереси. Що яскраво продемонстрували реалії російсько-української війни, де агресор є постійним членом Ради безпеки ООН та може ветоувати майже усі рішення. Україна обрала шлях боротьби, спираючись на допомогу Заходу. Грузія, вдаючи, що не має гарантій захисту, відчула себе сам-на-сам із загрозою, та обрала пріоритетом не цінності, а виживання. Грузинська влада («Грузинська мрія») вирішила, що будь-яка конфронтація з Росією зараз

загрожує знищенням державності, тому ми обираємо пасивність: цінності проти національних інтересів.

У такий спосіб війна перекроїла структурну рамку міждержавних відносин. Попереднє балансування між агресором та жертвами (політика «сірої зони») після 2022 року стало неможливим: світ політики став чорно-білим, в якому ти або союзник, або пособник ворога. Саме така ситуація склалась для грузинської влади, яка стала вважати будь-які активні дії на користь України тригером для Росії. Логічно, що з таких «міркувань» випливає ще одна характеристика реалполітики та гри з нульової сумою – дилема безпеки. Дії України, спрямовані на посилення власної безпеки (вимоги санкцій, «другого фронту»), сприймалися Тбілісі як загроза їх національній безпеці. Як зазначається у Policy Brief GIP [70], риторика Києва про «відкриття других фронтів» (навіть гіпотетична) була використана грузинською владою як доказ того, що їх хочуть втягнути у війну.

Кроки Грузії на охолодження у двосторонніх взаємовідносинах з Україною після 2022 р. цілком вкладається в логіку «малої держави», описаною в теорії неореалізму як «примикання до сильнішого», або точніше – «страхування ризиків». Відчуваючи екзистенційну загрозу Грузія, на відміну від країн Балтії, не будучи членом НАТО, розглядала «умиротворення Росії» розглядається як найкращий спосіб гарантувати безпеку за відсутності захисту НАТО» [70, 82].

У таку логіку цілком вписується і так звана «стратегія недтратування». Цей термін, який використовують дослідники (наприклад, Корнелі Какачія), описує відмову від конфронтації [60]. Влада Грузії вирішила, що солідарність з Україною коштує занадто дорого. Це призвело до відмови від санкцій та блокування добровольців, що Київ сприйняв як зраду.

У контексті теорії неореалізму цілком доречно звернутися до згаданого вище економічного прагматизму, адже реалізм також враховує економічний потенціал. Залежність Грузії від РФ зросла у 2022 році (імпорт) зросла на 79%

[70]. За логікою Тбілісі, розрив цих зв'язків заради України не принесе жодних компенсацій від Заходу, але гарантує удар від Росії.

Окреслюючи сучасні реалії двосторонніх відносин України та Грузії в концептах неореалізму, вартим уваги є звернення до положень теорії конструктивізму (А. Вендт) [27], які дозволяють дослідити розрив між офіційною політикою та суспільними настроями. Цей підхід фокусується на ідентичності, історичній пам'яті та сприйнятті «дружнього народу». Феномен масової підтримки України грузинським суспільством, попри стриману позицію уряду, пояснюється саме спільними цінностями та конструюванням спільної ідентичності жертв російського імперіалізму.

Таким чином, на підставі аналізу сучасних концептуальних підходів до процесів трансформації двосторонніх відносин Грузії та України на сучасному етапі дає підстави використати концептуальні засади ліберального інституціоналізму (відносини до 2022 року) та реалізму/неореалізму (після широкомасштабного вторгнення). Можна стверджувати, що перебіг подій у розвитку двосторонніх відносин, підтверджує концептуальні положення зазначених теорій в їх сучасному розвитку. Війна не просто змінила відносини, вона деконструювала міф про «стратегічне партнерство», який базувався на на ціннісних категоріях, а не на реальних безпекових гарантіях. Політичний реалізм виступає базовою рамкою для пояснення поведінки держав в умовах війни. Класичний та неореалізм (Г. Моргентау, К. Волц) дозволяють інтерпретувати позицію грузинської влади (партія «Грузинська мрія») як стратегію виживання («bandwagoning» або балансування) перед обличчям гегемона - Російської Федерації. Відмова Грузії від приєднання до повного пакета санкцій проти РФ може розглядатися через призму національних інтересів та прагнення уникнути прямого військового зіткнення, керуючись логікою «безпекової дилеми» [33]. З точки зору неореалізму, Україна та Грузія опинилися в різних безпекових ситуаціях: Україна обрала опір за підтримки Заходу, в той час як Грузія обрала пристосування через страх залишитися сам-

на-сам з РФ. Саме цей структурний розрив став глибинною причиною охолодження.

Разом з тим, ліберальний інституціоналізм є необхідним для аналізу євроінтеграційних прагнень обох країн. Ця теорія пояснює роль міжнародних інституцій (ЄС, НАТО) як якорів демократизації. У 2022–2025 роках спостерігається криза ліберального підходу у відносинах Тбілісі та Заходу, що безпосередньо впливає на діалог з Україною. Розходження шляхів України та Грузії в процесі отримання статусу кандидата в члени ЄС є ключовим предметом аналізу в цій парадигмі.

2.2. Емпірична база та методи дослідження

Емпірична база дослідження для комплексного аналізу трансформації українсько-грузинських відносин у 2022–2025 роках складає різноманітні за походженням, змістом та ступенем репрезентативності джерела, які можна класифікувати за такими основними групами:

1. Міжнародно-правові документи, які представлені:

- Звітами Європейської Комісії щодо розширення (звіти за 2023 р., де Грузія отримала кандидата та 2024 р., де процес був де-факто заморожено). Це головні документи, що фіксують відкат демократії в Грузії та порівнюють прогрес України, Молдови та Грузії [55].

- Резолюції Європейського Парламенту, які ухвалювали жорсткі резолюції щодо стану Саакашвілі, свободи медіа в Грузії та обходу санкцій та відбивають політичної позиції ЄС стосовно політики грузинської влади [58];

- Інформаційні бюлетені ЄС (Fact Sheets on the EU), в яких оновлюють інформацію, наприклад, про оцінку виборів (критика демократичного відкату), фіксується позиція ЄС щодо територіальної цілісності Грузії (що ЄС не визнає виборів в Абхазії та Південній Осетії), розглядається в контексті оновленого порядку денного політики Східного партнерства, де пріоритетом визначено верховенство права та демократичні реформи тощо [81];

2. Нормативно-правові акти та офіційні документи державних органів.

Ця група джерел дозволяє простежити еволюцію офіційної позиції Тбілісі та Києва: від декларування стратегічного партнерства до дипломатичного охолодження. Ключовим документом для аналізу позиції Грузії напередодні вторгнення є Резолюція Парламенту Грузії «Про можливу військову ескалацію в Україні» (січень 2022 р.), яка стала маркером політики «недратування» через відсутність згадки РФ як агресора [85].

Важливим для розуміння історичного контексту є «Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу» (1993), який заклав основи партнерства, та чинні угоди про вільну торгівлю, аналіз яких дозволяє оцінити економічну взаємозалежність сторін [9].

Офіційні заяви МЗС України (щодо відкликання посла, санкцій, стану М. Саакашвілі) та уряду Грузії слугують фактологічною основою для вивчення дипломатичного дискурсу [13-15].

3. Аналітичні доповіді та експертні оцінки.

Вагому частину джерельної бази становлять дослідження провідних мозкових центрів, що спеціалізуються на регіоні Південного Кавказу.

Особливий інтерес становлять матеріали грузинських аналітичних центрів, які дають глибокі аналізи безпеки та економіки: Фонд Ронделі (GFSIS - Georgian Foundation for Strategic and International Studies), Transparency International Georgia (TI Georgia), The Chavchavadze Center. Для нашого дослідження особливу цінність становить аналітична записка Georgian Institute of Politics (GIP) «Current Challenges of Georgia-Ukraine Relations» (2023), яка містить детальний фактаж щодо відмови Грузії у передачі ЗРК «Бук», блокування чартерів для добровольців та зростання імпорту з РФ на 79% у 2022 році [70].

Проблема взаємовідносин України і Грузії є прискіпливим предметом дослідження українських аналітичних центрів, зокрема, як українські експерти оцінюють дії Тбілісі. Рада зовнішньої політики «Українська призма»

(Ukrainian Prism) щороку видають оцінку зовнішньої політики, зокрема Грузії [48]. Центр «Нова Європа» (New Europe Center) вели так званий «Кандидатський Check» - порівнювали виконання 7 рекомендацій ЄС Україною та 12 рекомендацій Грузією [30]. Для порівняльного аналізу динаміки українсько-грузинських відносин використано дослідження Інституту світової політики «Аудит зовнішньої політики: Україна-Грузія» (2016), яке фіксує стан «стратегічного партнерства» до початку повномасштабної війни та дозволяє виявити системні проблеми, що існували ще до 2022 року [5].

Для нашого дослідження важливими є аналітичні матеріали західних центрів, які вирізняються більшою об'єктивністю та високим рівнем теоретичного обґрунтування: Carnegie Endowment for International Peace (Carnegie Europe) – статті про Грузію Томаса де Ваала (Thomas de Waal), в яких він пояснює балансування «Грузинської мрії» [84]. Chatham House представляє британський погляд на безпеку в Чорному морі та публікує звіти про загрози з боку РФ для Грузії та Молдови [74].

4. *Результати соціологічних досліджень.* Для аналізу суспільних настроїв та їх розбіжності з офіційною політикою уряду використано дані National Democratic Institute (NDI) та International Republican Institute (IRI) [71]. Зокрема, опитування NDI (березень 2022 р.) зафіксувало, що 88% громадян Грузії підтримують Україну, а 69% виступають за введення візового режиму для росіян [71]. Ці дані є емпіричним доказом розриву між владою та суспільством.

5. *Матеріали періодичної преси та інформаційних агентств.* Використано публікації ресурсів *Civil.ge*, *Ukrinform*, *Agenda.ge* та інші для проведення івент-аналізу ключових подій (протести в Тбілісі, заяви І. Кобахідзе про «Другий фронт», реакція на отримання статусу кандидата в ЄС).

Методологія дослідження. Для всебічного розкриття теми та розв'язання поставлених завдань у роботі застосовано комплексний підхід, що поєднує

загальнонаукові принципи, логічні методи пізнання та спеціальні методи політичної науки

Методологічний фундамент роботи спирається на принципи наукової об'єктивності та системності. *Принцип об'єктивності* дозволив неупереджено проаналізувати суперечливі позиції сторін (наприклад, аргументацію Тбілісі щодо відмови від санкцій та критику Києва), абстрагуючись від емоційної складової конфлікту. *Принцип системності* уможливив розгляд українсько-грузинських відносин не як хаотичного набору подій, а як цілісної динамічної системи, що перебуває під впливом зовнішнього середовища (російської агресії, політики ЄС).

Серед загальнонаукових методів ключову роль відіграли:

Аналіз та синтез як взаємопов'язані процедури дослідження. Метод *аналізу* застосовано для розчленування складного комплексу міждержавних відносин на окремі складові (безпековий, економічний, гуманітарний треки). Це дозволило детально вивчити кожен аспект окремо. Метод *синтезу* використано на завершальному етапі для поєднання отриманих даних у цілісну картину, що дозволило сформулювати висновок про феномен «гібридного партнерства» та виявити причинно-наслідкові зв'язки між безпековим тиском РФ і зовнішньополітичним дрейфом Грузії.

Індукція та дедукція. За допомогою *індуктивного методу* (рух від окремого до загального) на основі аналізу одиничних фактів (блокування чартерів, відмова передати ЗРК «Бук») зроблено узагальнення про системну кризу довіри між урядами. *Дедуктивний метод* (рух від загального до окремого) дозволив використати теоретичні положення неореалізму (теорії балансу сил та виживання малих держав) для пояснення конкретних дій грузинського керівництва в умовах війни.

Метод абстрагування дозволив виокремити суттєві закономірності розвитку відносин, відсіявши другорядні інформаційні приводи та

«дипломатичний шум». Завдяки цьому вдалося сфокусуватися на глибинних інтересах правлячих еліт, які часто приховані за офіційною риторикою.

Для збору та первинної обробки фактологічного матеріалу використано групу *емпіричних та експлікативних методів*:

Метод документального аналізу став основним для опрацювання нормативно-правової бази. Проаналізовано офіційні тексти резолюцій (зокрема Резолюцію Парламенту Грузії від 26.01.2022), звіти Європейської Комісії, дипломатичні ноти та міжнародні договори. Це дозволило виявити розбіжності між декларативними заявами та юридичними діями сторін.

Метод зовнішнього спостереження дозволив здійснити моніторинг публічних проявів зовнішньої політики: прес-конференцій лідерів, трансляцій парламентських дебатів у Грузії, офіційних візитів та брифінгів. Спостереження за реакцією політиків (невербальна комунікація, тональність заяв) дозволило оцінити реальний рівень напруги, який не завжди фіксується у сухих документах.

Метод івент-аналізу застосовано для вибудовування хронології дипломатичного конфлікту (наприклад, лютий 2022 – відмова від санкцій березень 2022 – відкликання посла України 2023 – відновлення авіасполучення з РФ). Це дозволило виявити точки біфуркації, що призвели до переходу від партнерства до «спіралі антагонізму».

Компаративний метод використано для зіставлення зовнішньополітичних стратегій України (балансування/опір) та Грузії (акомодація/пристосування) через призму теорії політичного реалізму. Проведено порівняння євроінтеграційних треків у рамках «Асоційованого тріо», що дозволило виявити причини дезінтеграції цього формату після надання статусу кандидата Україні та Молдові, але не Грузії у 2022 році.

За допомогою методу *контент-аналізу* здійснено аналіз риторики політичних лідерів (В. Зеленського, І. Гарібашвілі, С. Зурабішвілі). Зокрема,

проаналізовано частотність та контекст вживання термінів «Другий фронт» та «Глобальна партія війни» у виступах представників «Грузинської мрії».

У рамках методу *кейс-стаді* розглянуто кейс «Грузинського національного легіону» як феномен недержавної військової дипломатії, що діє всупереч офіційній позиції уряду Грузії.

Варто зазначити, що доступ до первинної інформації щодо непублічних домовленостей між урядами Грузії та РФ є обмеженим, тому аналіз мотивації грузинського керівництва спирається переважно на непрямі докази (економічна статистика, публічні заяви) та експертні оцінки.

РОЗДІЛ II

ТРАСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Еволюція українсько-грузинських відносин до 2022 року

Співробітництво України та Грузії розпочалось 12 грудня 1991 р., так як Грузія однією з перших визнала незалежність України. Надалі співпраця неодноразово закріплювалась у низці договорів. Між Україною та Грузією створено широку договірно-правову базу, яка охоплює практично всі сфери взаємодії між органами державної влади та управління, місцевого самоврядування та суб'єктами громадянського суспільства. Із 1991 по 2021 р. держави підписали загалом понад 500 спільних документів різних рівнів [43]. На теперішній час відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» між Україною та Грузією є чинними 133 договорів, у тому числі 8 міждержавних, 53 міжурядових, 74 міжвідомчих.

Таблиця 1. Основні нормативно-правові акти двосторонніх відносин між Україною та Грузією¹

№ з/п	Назва документа	Дата підписання	Дата набуття чинності	Ключовий зміст та значення для відносин
1.	Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу між Україною та Республікою Грузія	13.04.1993	24.11.1994	Фундаментальний документ («Великий договір»). Сторони зобов'язалися не брати участі в союзах, спрямованих проти одна одної. Визнання територіальної цілісності.

¹ Складено автором за: Договірні-правова база між Україною та Грузією. - <https://georgia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrayinoyu-ta-gruziyeyu>

№ з/п	Назва документа	Дата підписання	Дата набуття чинності	Ключовий зміст та значення для відносин
2.	Декларація про розвиток відносин стратегічного характеру	25.03.2005	25.03.2005	Закріпила курс на євроатлантичну інтеграцію та спільні дії в рамках ГУАМ.
3.	Угода про безвізові поїздки громадян	31.03.1999	19.08.1999	Встановила режим, що дозволяє громадянам перебувати на території іншої сторони без віз (90 днів, пізніше розширено).
4.	Угода про вільну торгівлю	09.01.1995	04.06.1996	Скасування мит та обмежень у торгівлі. База для зростання товарообігу навіть під час війни.
5.	Протокол про внесення змін до Угоди про вільну торгівлю (застосування правил Пан-Євро-Мед)	21.05.2019	02.12.2020	Дозволяє використовувати сировину з ЄС для виробництва товарів на експорт без сплати мит (синхронізація з правилами ЄС).
6.	Угода про сприяння та взаємний захист інвестицій	09.01.1995	22.02.1996	Гарантії для інвесторів від націоналізації. Важливо в контексті скарг українського бізнесу в Грузії.
7.	Угода про військове співробітництво між Міноборони України та Міноборони Грузії	10.01.1995	10.01.1995	Передбачала обмін досвідом, навчання військових. <i>Де-факто призупинена грузинською стороною після 2022 року.</i>
8.	Угода про співробітництво між Службою безпеки України та Міністерством держбезпеки Грузії	13.04.1993	13.04.1993	Співпраця у боротьбі з тероризмом. <i>Стала предметом скандалів у 2023 році через звинувачення СДБ Грузії на адресу українських спецслужб.</i>
9.	Угода про співробітництво в галузі культури	13.04.1993	13.04.1993	Основа для проведення Днів культури, функціонування українських шкіл у Тбілісі.

№ з/п	Назва документа	Дата підписання	Дата набуття чинності	Ключовий зміст та значення для відносин
10.	Угода про співробітництво в галузі освіти і науки	13.04.1993	13.04.1993	Визнання дипломів, обмін студентами.

Аналізуючи наведену таблицю, слід звернути увагу, що більшість базових угод підписано в період 1993–1999 років (епоха Шеварднадзе-Кучми) або оновлено в 2005 році (Ющенко-Саакашвілі). За період 2022–2025 років не було підписано жодної вагомої двосторонньої угоди, що свідчить про стагнацію договірної бази. Разом з тим, попри політичні конфлікти, угоди економічного блоку (особливо про вільну торгівлю) продовжують працювати. Товарообіг зберігається, мита не вводяться. Це підтверджує тезу про те, що економіка стала певною «подушкою безпеки» для відносин. І навпаки, є наявні так звані «мертві норми»: угоди про військове співробітництво та взаємодію спецслужб формально є чинними, але фактично не виконуються через кризу довіри. Так, служба державної безпеки Грузії у вересні 2023 року звинуватила українську розвідку (ГУР) у підготовці «Євромайдану» та державного перевороту в країні: Тбілісі стверджувало, що масові заворушення планувалися під час відмови ЄС надати статус кандидата. МЗС України відкинуло ці заяви, назвавши їх спробою демонізувати Україну [22].

Таким чином, аналізуючи період до 2022 року, варто зазначити, що стратегічне партнерство між Києвом та Тбілісі часто мало декларативний характер. Як зазначається у дослідженні Інституту світової політики [5], навіть у період розквіту відносин (2004–2009) партнерство не вийшло за межі гучних заяв та символічних кроків, залишаючись вразливим до політичних змін. Відносини базувалися переважно на персональних контактах лідерів (Ющенко–Саакашвілі), а не на сталій інституційній співпраці. Це призвело до

того, що після зміни еліт в обох країнах інтенсивність діалогу різко знизилася, а порядок денний звузився.

Ключовим моментом трансформації відносин стала перемога коаліції «Грузинська мрія» у 2012 році. Нове керівництво Грузії відмовилося від конфронтаційної риторики щодо РФ, обравши курс на «стратегічне терпіння» та нормалізацію економічних зв'язків з Москвою. Це створило дисонанс у відносинах з Україною після 2014 року. Тбілісі намагався знайти баланс: демонструвати підтримку Україні, але не ставити під загрозу відновлені торговельні зв'язки з Росією. Грузинський уряд зайняв обережну позицію, щоб «не дратувати Москву», попри те, що значна частина суспільства продовжувала сприймати Україну як «Суліко» (дружню державу-союзника).

Одним з деструктивних чинників, що гальмував розвиток стратегічного партнерства між Україною та Грузією, стала «персоналізація» міждержавних відносин навколо постаті експрезидента Грузії Міхеїла Саакашвілі. Колишній президент Грузії Михайло Саакашвілі, який зазнав поразки на парламентських виборах в 2012 році, закінчив свій термін в 2013 році і втратив підтримку співвітчизників, в Україні повернувся до політики [32]. У період 2015-2021 років офіційний Київ та Тбілісі опинилися у пастці різного тлумачення суверенітету: для України призначення Саакашвілі було внутрішнім кадровим питанням, тоді як для грузинської влади це виглядало як недружній акт.

Призначення М. Саакашвілі головою Одеської ОДА у травні 2015 року стало точкою біфуркації у відносинах двох держав. Американський політолог, професорка Колумбійського університету Лінкольн Мітчелл у своєму аналізі для «Європейської правди» (2016) застерігала, що це рішення несе стратегічні ризики для обох сторін. Л. Мітчелл наголошував, що інтеграція Саакашвілі в українську політику створює для Києва дипломатичну пастку: замість фокусування на протидії російській агресії, діалог з Тбілісі неминуче скочуватиметься до обговорення однієї особи. Експертка попереджала, що для

«Грузинської мрії» будь-який успіх Саакашвілі в Україні буде сприйматися як загроза їхній владі в Грузії, що призведе до охолодження відносин, попри спільні стратегічні інтереси [32].

Новий виток ескалації відбувся за президентства В. Зеленського. Призначення М. Саакашвілі головою Виконавчого комітету реформ України у травні 2020 р. спровокувало дипломатичну кризу - Тбілісі відкликав посла Теймураза Шарашенідзе для консультацій. Як зауважує оглядачка «Радіо Свобода» Надія Константинова, ситуацію ускладнювала подвійна роль Саакашвілі: будучи українським чиновником, він продовжував вести активну політичну гру в Грузії. Н. Константинова підкреслює, що повернення Саакашвілі до Грузії у жовтні 2021 року «у вантажівці зі сметаною» перетворило політичний конфлікт на юридично-гуманітарний [24]. Його арешт змінив порядок денний: якщо раніше Київ відбивався від звинувачень у втручанні, то після арешту Україна була змушена захищати свого громадянина, що остаточно заблокувало конструктивний діалог напередодні великої війни

Таким чином, у період 2015-2021 років суттєвим фактором охолодження відносин між двома країнами стало призначення Міхеїла Саакашвілі та представників його команди на високі посади в Україні. Це викликало роздратування офіційного Тбілісі, який вимагав їхньої екстрадиції. Постійна напруга через це питання призвела до «замороження» політичних відносин на вищому рівні, коли візити прем'єр-міністрів відкладалися або скасовувалися.

Ще одним показником еволюції міждержавних стосунків стала економічна стагнація. До 2022 року українські інвестиції в Грузію були незначними (близько 37,6 млн доларів станом на 2015 рік), а український бізнес програвав конкуренцію російському капіталу, який активно скуповував стратегічні активи в енергетиці та нафтогазовому секторі Грузії. У дослідженні «Аудит зовнішньої політики: Україна - Грузія», підготовленому Центром «Нова Європа» (2016), дослідниця Дарія Гайдай вказувала, що попри політичну близькість, економічний фундамент партнерства виявився крихким

перед зовнішніми шоками [5]. Внаслідок закриття Росією транзиту для українських товарів, єдиним шляхом сполучення стало поромне сполучення через Чорне море (Чорноморськ - Поті/Батумі). Цей маршрут виявився «вузьким горлечком» через високі тарифи, нерегулярність рейсів та монополізацію перевезень. Це зробило українську продукцію менш конкурентоспроможною на грузинському ринку порівняно з російською чи турецькою, які мали простішу логістику [5, с. 24-25].

До того ж давався взнаки дисбаланс у взаємній зацікавленості. Якщо для Грузії Україна стабільно входила до топ-10 торговельних партнерів, то для України частка Грузії у зовнішній торгівлі залишалася незначною (близько 1%). Це призводило до «залишкового принципу» уваги офіційного Києва до розвитку двосторонніх економічних проєктів [5, с. 22]. При цьому структура експорту та імпорту залишалася консервативною: Україна постачала переважно продукцію АПК та металургії, а Грузія - вино та мінеральні води. Без створення спільних виробничих ланцюгів та високотехнологічних проєктів така модель торгівлі була приречена на стагнацію [5, с.22, 26].

Реальна економічна взаємодія у 2019-2021 роках попри наявність зони вільної торгівлі, характеризувалася вичерпанням старого потенціалу без створення нових факторів росту. Як зазначають експерти Ради зовнішньої політики «Українська призма», економічна дипломатія між Києвом та Тбілісі опинилася «в тіні безпекових питань та гучних політичних заяв» [48]. Ще до повномасштабного вторгнення сформувалася концептуальна прірва у підходах до економічної безпеки. Якщо Україна розглядала розрив зв'язків з РФ як необхідність, то грузинська влада, згідно з висновками аналітиків, продовжувала діяти в парадигмі «не дратувати Кремль», намагаючись «винести економіку за рамки безпекового сектору». Така стратегія Тбілісі обмежувала можливості для глибокої стратегічної кооперації з Україною, яка могла б суперечити російським інтересам у регіоні [48].

Наявність економічних труднощів та кадрових непорозумінь усе ж таки була не такими визначальними чинниками ерозії стратегічного партнерства як фундаментальна розбіжність у сприйнятті російської загрози. Якщо до 2012–2014 років Україна та Грузія діяли як «безпекові близнюки» (спільні жертви агресії, члени ГУАМ, претенденти на ПДЧ НАТО), то у досліджуваний період (2014–2021) їхні траєкторії кардинально розійшлися. Ще у 2008 році в Україні передбачили, що наступною мішенню російської агресії після Грузії стане сама Україна. Обкладинка одного з серпневих номерів журналу «Український тиждень» того року зобразила загрозу для України у вигляді кремлівського чобота, на якому були помітні сліди Грузії [4].

Україна неодноразово виступала на підтримку збереження територіальної цілісності Грузії у ситуації з Абхазією та Південною Осетією, у відповідь Грузія завжди підтримувала Україну у поширенні правди про Голодомор, та визнавала останній геноцидом українського народу. Також варто зазначити, що Грузія перша хто надала гуманітарну допомогу Україні після початку бойових дій на Донбасі [47].

Проте, після виборів у 2012 році, нищівної поразки на них Єдиного національного руху відносини між Україною та Грузією стали обережнішими. Це було зумовлено як неочікуваною поразкою на виборах політичної сили яку підтримувала Україна, так і зближенням між Тбілісі та Москвою, подальшою співпрацею уряду України з Саакашвілі.

Після російської агресії у 2014 р. обидві сторони поступово перестали виступати єдиним фронтом у низці питань, серед яких є стратегічно важливі для України.

Новий етап відносин між Україною та Грузією відбувся у 2017 році, зокрема у співпраці щодо участі у саміті Східного партнерства, та можливості набуті членства ЄС.

15 листопада Європарламент підтримав посилення відносин ЄС з Україною, Грузією та Молдовою в форматі «Східне партнерство+» На саміті відбулось схвалення вступу в силу Угод про асоціацію та Угод про створення поглиблених і всеосяжних зон вільної торгівлі з Грузією, Республікою Молдова та з Україною на підставі рішення глав держав або урядів ЄС, прийнятого в грудні 2016 року. В цьому контексті учасники саміту визнали європейські прагнення та європейський вибір відповідних партнерів, як зазначається в Угодах про асоціацію. Угоди передбачали прискорення політичного зближення і економічної інтеграції з Європейським союзом [45].

Також було визначено «20 конкретних завдань на період до 2020 року», серед яких: забезпечення гендерної рівності та недопущення дискримінації; створення більш ефективної, чіткої і адаптованої системи стратегічних комунікацій; створення нових можливостей для працевлаштування на місцевому і регіональному рівнях; гармонізація цифрових ринків між країнами-партнерами та ЄС; заохочення торгівлі між ЄС і країнами-партнерами; проведення реформ державного управління; тіснішу співпрацю в сфері безпеки та управління ризиками стихійних лих і інше [45].

Попри те, що Україна та Грузія декларували ідентичні стратегічні цілі щодо членства в ЄС та НАТО, аналіз подій 2019–2021 років продемонстрував суттєву розбіжність у тактичних підходах до їх досягнення. Якщо Київ обрав шлях «наступальної дипломатії», вимагаючи чітких політичних рішень, то Тбілісі схилився до «технічного виконання» та обережності, побоюючись спровокувати Росію.

Найбільш яскраво розбіжності проявилися напередодні саміту НАТО у червні 2021 року. Як повідомляє «Радіо Свобода», українське керівництво зайняло безпрецедентно жорстку позицію, публічно вимагаючи від Альянсу надання Плану дій щодо членства (ПДЧ). Президент В. Зеленський та МЗС України наполягали на тому, що етап «відкритих дверей» вичерпав себе і потрібна конкретна «дорожня карта». Натомість грузинська сторона обрала більш стриману риторику. Офіційний Тбілісі, попри готовність до вступу, уникав ультимативних заяв, роблячи ставку на демонстрацію своєї сумісності зі стандартами НАТО без політичного тиску на партнерів. Це створило дисонанс: Київ намагався форсувати події, тоді як Тбілісі демонстрував «стратегічне терпіння», сподіваючись, що технічна відповідність критеріям автоматично трансформується у політичне рішення [44].

У вимірі європейської інтеграції також спостерігалася конкуренція моделей. У аналітичному звіті Центру «Нова Європа» «Перспектива членства в ЄС для Грузії, Молдови та України» підкреслюється, що головною проблемою було небажання Брюсселя визнавати політичну перспективу членства для країн Східного партнерства. Автори зазначають, що Україна активно просувала ідею «проміжного етапу» (наприклад, приєднання до «чотирьох свобод» ЄС) і вимагала визнання перспективи членства згідно зі статтею 49 Договору про ЄС. Грузія ж, маючи на той час кращі технічні показники імплементації Угоди про асоціацію, побоювалася, що надмірна політизація процесу з боку України може загальмувати її власний «технічний» прогрес. Дослідження фіксує, що Тбілісі певний час намагався

дистанціюватися від проблемного іміджу України, позиціонуючи себе як «відмінника», який не створює геополітичних проблем для ЄС [30].

Фундаментальна причина розбіжностей цілей на євроатлантичному шляху для України і Грузії криється у різному сприйнятті російської загрози, що детально описано в аналітиці Ради зовнішньої політики «Українська призма». Експерти вказують, що для України питання інтеграції стало питанням екзистенційного виживання («безпека понад усе»), що виправдовувало ризиковані дипломатичні маневри. Грузинська ж влада («Грузинська мрія») діяла в парадигмі, де євроатлантична інтеграція не повинна перетинати «червоні лінії» Кремля. Як зазначається у звітах «Української призми», Тбілісі намагався «розділити» економіку та безпеку, уникаючи кроків, які Москва могла б трактувати як безпосередню загрозу (наприклад, розміщення інфраструктури НАТО), що суттєво обмежувало глибину співпраці з Україною у безпековій сфері [30].

Таким чином, ще до 2022 року сформувалася ситуація, коли стратегічні партнери рухалися до однієї мети різними швидкостями та маршрутами. Україна намагалася діяти рішуче, щоб «пробити стіну» політичної байдужості Заходу, тоді як Грузія намагалася пристосуватись, не привертаючи уваги Росії.

Таким чином, напередодні повномасштабного вторгнення РФ 2022 року, українсько-грузинські відносини вже перебували у фазі стагнації. Як свідчить аудит зовнішньої політики того періоду, сторони підійшли до кризи з "вихолощеним порядком денним" та кризою довіри на рівні політичних еліт, попри збереження теплих відносин між народами.

2.2. Українсько-грузинські відносини після 2022 року: політико-дипломатичний вимір

Відносини між Грузією та Україною, двома країнами, які давно вважають одна одну близькими стратегічними партнерами, перебувають на історично низькому рівні. Період з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, став найскладнішим періодом в історії їх двосторонніх відносин. Між двома урядами виникли численні розбіжності, що свідчать про відмінності в ідеології, цінностях, орієнтації зовнішньої та безпекової політики, а також про відсутність взаємної солідарності. Як наслідок, з самого початку повномасштабного вторгнення і без того напружені відносини неухильно погіршуються. Грузинський уряд свідомо чи несвідомо взяв курс на зіпсування традиційно дружніх зв'язків, вдаючись до конфронтаційної риторики та звинувачень проти України. Зі свого боку, Україна очікувала набагато чіткішого прояву солідарності від грузинського уряду та вдалася до радикальних відповідей на його дії [70].

Реакція Грузії на широкомасштабне вторгнення Росії в Україну

Лютий 2022 року став вирішальним місяцем для архітектури глобальної безпеки. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну зруйнувало основи глобального міжнародного порядку та призвело до змін існуючих парадигм безпеки. З самого початку війни так званий колективний Захід висловлював свою повну підтримку Україні. НАТО пообіцяло стояти з Україною «стільки, скільки потрібно», тоді як ЄС, у безпрецедентному геополітичному кроці, запропонував статус кандидата Молдові та Україні, а також європейську перспективу для Грузії.

Перші місяці повномасштабного вторгнення (лютий–квітень 2022 р.) офіційна позиція Тбілісі визначалась у форматі, який аналітики Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) характеризували як «політику ухилення». У аналітичній записці «Реакція держав Південного Кавказу на

російсько-українську війну» (2022) дослідник М. Замікула виділяє ключові риси поведінки грузинського керівництва у цей період. Автор фіксує чітке розмежування сфер відповідальності, яке провела правляча партія «Грузинська мрія». З одного боку, Грузія надала активну гуманітарну підтримку та забезпечила політичне голосування за проукраїнські резолюції в ООН. Тбілісі висловився за покарання агресора, виявивши солідарність з Києвом. 7 квітня Грузія проголосувала на Генеральній Асамблеї ООН за призупинення членства Росії в Раді з прав людини. 5 травня прем'єр-міністр Іраклій Гарібашвілі взяв участь у конференції донорів Україні, що відбулася у Варшаві, та представив дані про допомогу, надану Грузією; а президент Саломе Зурабішвілі у численних промовах та інтерв'ю наголошувала на спільності долі, яка пов'язує обидві країни (президентка була обрана за підтримки правлячої «Грузинської мрії», але не є членом цієї партії; її позиція залишається чітко проукраїнською, тому вона часто розходиться з позицією уряду). Слід також зазначити, що (слідом за Україною) 3 березня Грузія та Молдова офіційно подали заявки на членство в ЄС [12].

З іншого боку Тбілісі також зробив низку дружніх жестів щодо Росії: наприклад, він відмовив у дозволі на зліт чартерного рейсу, яким грузинські добровольці хотіли скористатися для подорожі на українську територію в перші дні війни. Спікер грузинського парламенту зміг відвідати Україну лише завдяки тиску опозиції, яка також сама направила окрему делегацію [56]. Крім того уряд І. Гарібашвілі категорично відмовився від будь-яких форм військової допомоги та приєднання до режиму санкцій, аргументуючи це національними інтересами. М. Замікула підкреслює, що така позиція була спробою «пройти між краплями»: зберегти обличчя перед Заходом, не роздратувавши при цьому Кремль [12]. У внутрішній політиці грузинська влада успішно використала шок від російського вторгнення в Україну для легітимації власної пасивності. Наратив про загрозу відкриття «другого фронту» став головним інструментом внутрішньої політики. Як зазначається у записці, уряд фактично поставив

суспільство перед хибним вибором: «або нейтралітет, або війна на території Грузії», що дозволило маргіналізувати заклики опозиції до більш рішучих дій. При цьому М. Замікула звернув увагу на дисонанс між офіційною позицією та настроями вулиці: поки уряд блокував чартерні рейси для грузинських добровольців, тисячі громадян виходили на проспект Руставелі з українськими прапорами. Відтак, саме громадський тиск став тим запобіжником, який не дозволив владі остаточно згорнути прозахідний курс у перші дні війни, змусивши її маневрувати під пильним оком електорату [12].

Таким чином, оцінка НІСД підтверджує, що реакція Грузії не була ситуативною помилкою, а стала результатом свідомої стратегії «асиметричної нейтральності», де економічні та безпекові страхи еліти переважили цінності стратегічного партнерства.

Показовим індикатором «гібридної позиції» офіційного Тбілісі напередодні вторгнення стала історія з ухваленням парламентської резолюції на підтримку України. Цей кейс чітко продемонстрував розкол між декларативною підтримкою та реальним політичним страхом перед РФ. 1 лютого 2022 року, на тлі безпрецедентного стягування російських військ до кордонів України, Парламент Грузії затвердив Резолюцію «Про можливу військову ескалацію в Україні». Згідно з проєктом резолюції, Парламент Грузії:

- висловив глибоке занепокоєння через можливу військову ескалацію в Україні та засудив будь-які наміри, що можуть бути спрямовані проти суверенітету і територіальної цілісності суверенної держави;
- вважав, що недопущення війни в Україні має бути головною турботою міжнародного співтовариства;
- висловив солідарність дружньому українському народу, якому будь-яка можлива військова ескалація може завдати тяжкої шкоди.

Парламент Грузії закликав Уряд Грузії, використовуючи дипломатичні інструменти та у тісній координації зі стратегічними партнерами, продовжувати робити свій внесок у недопущення війни в Україні [85].

Для розуміння позиції Грузії після 24 лютого 2022 року вважаємо за доцільне проаналізувати текст парламентської Резолюції №07-3/161/10 «Про можливу військову ескалацію в Україні», ухваленої за місяць до повномасштабного вторгнення. Цей документ став квінтесенцією підходу правлячої партії «Грузинська мрія» до російсько-української війни.

Детальний текстологічний та політичний аналіз документа дозволяє виділити такі критичні аспекти:

1. Семантична фігура замовчування: найбільш показовою рисою документа є повна відсутність згадок про Російську Федерацію. У тексті використовуються безособові конструкції: «можлива військова ескалація», «засуджує будь-які наміри», «війна не повинна бути допущена». При цьому відбувається певна інтерпретація: Грузія відмовляється назвати джерело загрози (Росію) в офіційному документі, попри наявність окупованих територій у самій Грузії, що свідчить про те, що ще у січні 2022 року Тбілісі обрав стратегію «умиротворення» та уникнення будь-яких дій, що могли б бути трактовані Москвою як провокація.

2. Декларативність підтримки: Резолюція містить стандартні дипломатичні формулювання про «підтримку суверенітету» та «солідарність з дружнім українським народом». Однак, у документі відсутні зобов'язання щодо конкретних дій (військова допомога, превентивні санкції). Заклик до уряду обмежується використанням «дипломатичних інструментів». Як наслідок, це створило нормативну базу для подальшої відмови уряду Гарібашвілі-Кобахідзе від надання військово-технічної допомоги Києву після початку вторгнення (про що саме й зазначив потім М. Замікула у своєму аналітичному звіті).

Внутрішньополітичний контекст ухвалення: резолюція була ініційована правлячою партією «Грузинська мрія», попри те, що опозиційні сили (зокрема «Єдиний національний рух») пропонували альтернативні проєкти, де Росія прямо називалася агресором. Процес ухвалення резолюції супроводжувався

демаршем опозиції. Опозиційні фракції (зокрема «Єдиний національний рух») відмовилися голосувати за документ, назвавши його «ганебним» через відсутність згадки Росії. Депутати від правлячої партії «Грузинська мрія» (автори тексту) аргументували таку редакцію необхідністю «не піддаватися на провокації» та діяти «прагматично». За словами представників влади, резолюція мала бути «вільною від популістської риторики», що фактично означало цензурування будь-якої критики на адресу Кремля [39]. Таким чином, це голосування стало точкою розколу: влада остаточно відмежувалася від проактивної антиросійської політики, яку традиційно асоціювали з прозахідним курсом Грузії.

Крім того текст Резолюції виявив і контраст із позицією європейських інституцій. Ще у грудні 2021 року, Європейський Парламент ухвалив жорстку резолюцію Резолюції Європарламенту (RC-B9-0594/2021) «Щодо ситуації на українському кордоні та на окупованих Росією територіях України» [73], де прямо засудив нарощування російських військ та пригрозив РФ безпрецедентними санкціями (відключення від SWIFT, зупинка «Північного потоку-2»). Для порівняльного аналізу варто звернутися до тексту Резолюції Європейського Парламенту «Щодо ситуації на українському кордоні та на окупованих Росією територіях України», ухваленої 16 грудня 2021 року [73].

Зіставлення цього документа з грузинською резолюцією (від 01.02.2022) виявляє прірву в політичних оцінках. У той час як грузинський парламент уникав слова «Росія», Європарламент у пункті 1 резолюції «засуджує велике нарощування військ Російської Федерації» (*condemns the large military build-up by the Russian Federation*) та називає це прямою загрозою миру в Європі.

Якщо Тбілісі обмежився загальними фразами про суверенітет, то Брюссель у пункті 3 жорстко вимагає від РФ «негайного та повного виведення збройних сил» (*immediate and full withdrawal*) з Донбасу та Криму.

Найбільш разючим був контраст у методах стримування. Якщо грузинська влада повністю відмовилася від мови погроз, натомість

Європарламент у пункті 11 чітко окреслив ціну агресії: у разі вторгнення «імпорт нафти та газу з Росії до ЄС має бути негайно зупинений» (imports of oil and gas from Russia to the EU be immediately stopped), а Росію має бути виключено з системи SWIFT.

На тлі такої категоричності Брюсселя, резолюція грузинського парламенту виглядала не як акт підтримки стратегічного партнера, а як спроба дистанціюватися від конфлікту. Крім того, така полярність позицій продемонструвала, що напередодні війни Тбілісі де-факто випав із загальноєвропейського безпекового контексту. Поки Брюссель готував інструменти економічного покарання агресора (SWIFT, енергетичне ембарго), стратегічний партнер України - Грузія - займалася самоцензурою, намагаючись не згадувати агресора в офіційних документах навіть тоді, коли загроза стала очевидною для всього світу.

Це стало першим серйозним сигналом для Києва, що в разі початку великої війни Грузія не стане частиною єдиного антиросійського фронту.

Отже, можна зробити висновок, що Резолюція від 26 січня 2022 року є документальним підтвердженням того, що політика «недратування» РФ не була спонтанною реакцією на шок від вторгнення в лютому, а формувалася як системна стратегія виживання правлячої еліти Грузії ще на етапі ескалації конфлікту. Документ демонструє спробу балансування - зберегти обличчя перед західними партнерами (висловивши занепокоєння), але не перетнути «червоні лінії» Кремля (не назвавши його ім'я). Ухвалення «знеособленої» резолюції стало документальним оформленням політики «недратування» агресора. Тбілісі свідомо пожертвував солідарністю з Україною заради ілюзорної стабільності у відносинах з Москвою, створивши прецедент, коли стратегічний партнер боїться навіть назвати ім'я агресора в офіційному документі.

Найболючішим питанням у двосторонніх відносинах стала категорична відмова Грузії приєднатися до міжнародних фінансово-економічних санкцій

проти РФ. Аналіз заяв грузинського керівництва дозволяє виділити два етапи аргументації цієї позиції: від «економічного порятунку» до «інституційного шантажу».

Вже на другий день повномасштабного вторгнення, 25 лютого 2022 року, прем'єр-міністр Грузії Іраклі Гарібашвілі зробив програмну заяву про те, що Тбілісі не буде запроваджувати санкції проти РФ. Глава уряду прямо вказав, що таке рішення продиктоване «національними інтересами». І. Гарібашвілі аргументував це тим, що розрив економічних зв'язків з Росією (торгівля, туризм, грошові перекази) завдасть непоправної шкоди населенню Грузії, тоді як для російської економіки це буде «комариним укусом». Ця позиція стала холодним душем для Києва, який очікував безумовної підтримки від партнера по «Асоційованому тріо» [26].

Згодом риторика влади трансформувалася у своєрідний ультиматум Брюсселю. У травні 2023 року генеральний секретар правлячої партії «Грузинська мрія» та мер Тбілісі Каха Каладзе озвучив нову формулу: синхронізація зовнішньої політики можлива лише після вступу до ЄС. К. Каладзе заявив: «Коли Грузія стане членом Євросоюзу, ми прийматимемо рішення, які відповідають загальноєвропейським інтересам». До того часу, за його словами, Грузія залишається «незалежною суверенною країною», яка не зобов'язана розділяти ризики ЄС без отримання гарантій безпеки (статті 5 НАТО) або економічних преференцій повноправного членства [33].

Така позиція свідчить про перехід Грузії до моделі «транзакційної дипломатії»: виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію (зокрема в частині спільної зовнішньої політики CSFP) ставиться в залежність від отримання статусу члена ЄС. Для України це означає, що до моменту гіпотетичного вступу Грузії в ЄС, розраховувати на неї як на союзника у санкційному тиску на РФ марно.

Аналізуючи реакцію офіційного Тбілісі на російське вторгнення в Україну, західні дослідники, зокрема С. Ніл МакФарлейн та Стівен Джонс у

дискусійній доповіді Georgian Institute of Politics (2023), характеризують її терміном «транзакційна зовнішня політика» (transactional foreign policy) [65]. Суть цього підходу полягає у відмові від жорсткої ідеологічної прив'язки до західних цінностей на користь ситуативних домовленостей, що приносять миттєву економічну або безпекову вигоду. У контексті війни в Україні це проявилось у спробі Грузії «монетизувати» свій нейтралітет: з одного боку - зберегти формальну євроінтеграцію, з іншого - отримати економічні дивіденди від торгівлі з РФ та напливу російських релокантів. Дослідники застерігають, що така стратегія в довгостроковій перспективі загрожує Грузії міжнародною ізоляцією та втратою довіри стратегічних партнерів, передусім України.

Особливої уваги заслуговує оцінка грузинської політики як «прихованого примикання». У Debate Paper №35 наголошується, що за фасадом "прагматизму" та риторики про "уникнення війни" може ховатися поступовий дрейф Грузії в російську сферу впливу [65]. Експерти зазначають, що страх перед російською військовою загрозою за відсутності "парасольки безпеки" НАТО штовхає грузинську еліту до політики умиротворення агресора. Однак, на відміну від класичного балансування, нинішня політика Тбілісі характеризується не пошуком контрваг, а поступовою здачею суверенітету в обмін на уявну стабільність, що прямо суперечить національним інтересам України як стратегічного партнера.

На тлі стриманої, а подекуди двозначної риторики уряду «Грузинської мрії», позиція Президента Грузії Саломе Зурабішвілі стала альтернативним голосом, що представляє євроатлантичні прагнення грузинського народу. Вона послідовно використовує міжнародні приводи для демонстрації безумовної підтримки Києва.

Показовою стала реакція глави держави на спробу легітимізації Росією окупації східних регіонів України восени 2022 року. У своїй офіційній заяві Саломе Зурабішвілі категорично засудила проведення псевдореферендумів на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Херсонської та

Запорізької областей. Вона кваліфікувала дії РФ як пряме порушення міжнародного права, провівши історичні паралелі з окупацією грузинських територій.

Президентка наголосила на неприпустимості таких дій у цивілізованому світі: «Ми категорично засуджуємо ці цинічні референдуми, які Росія проводить на сході України. Це є абсолютно неприйнятним. Грузія твердо стоїть на захисті суверенітету та територіальної цілісності України» [*Президент Грузії назвала цинічними російські референдуми у Східній Україні*. URL: <https://www.newsgeorgia.ge/prezident-gruzii-nazvala-cinichnymi-rossijskie-referendумы-v-vostochnoj-ukraine/>].

Ця заява мала важливе символічне значення, оскільки пролунала в момент, коли уряд І. Гарібашвілі уникав різких формулювань, побоюючись економічної помсти з боку Москви. Дії Зурабішвілі дозволили зберегти дипломатичне обличчя Грузії перед західними партнерами, демонструючи, що країна не змінила свій геополітичний вектор остаточно.

Отже, реакція на широкомасштабне вторгнення Росії в Україну стала одним з чинників інституційного розколу грузинської влади, який проявився у протистоянні Уряду та Президента у питаннях зовнішньої політики. Реакція Грузії на російську агресію проти України виявила глибоку кризу єдності державних інституцій. У період 2022–2025 років сформувалися два антагоністичні центри прийняття рішень та формування наративів: Уряд/Парламент (політика «стратегічного терпіння» та пристосування до РФ) та Президент (політика євроатлантичної солідарності та жорсткої критики РФ).

Цей конфлікт проявляється у трьох ключових площинах.

1. Риторичний вимір: «Партія миру» проти «Європейського вибору».

Урядова команда (І. Гарібашвілі, І. Кобахідзе) будує свою риторику на залякуванні суспільства війною. Ключовим наративом стала теза про те, що будь-яка різка критика Москви або допомога Києву призведе до відкриття «другого фронту» в Грузії. Влада уникає прямого засудження особисто

Володимира Путіна, фокусуючись на критиці українського керівництва за «спроби втягнути Грузію у війну» [68].

Натомість Президентка Саломе Зурабішвілі відкрито називає Росію агресором, а Україну - союзником. У своїх виступах (зокрема, до Дня Незалежності Грузії 26 травня) вона наголошує, що гідність і свобода не можуть бути предметом торгу з окупантом: «Ми не повинні дратувати Росію? Це хибна логіка. Поступки агресору лише розпалюють його апетит. Наше майбутнє - в Європі, разом з переможною Україною» [79].

2. Дипломатичний вимір: «Війна візитів» та спроба імпічменту

Найгострішою фазою конфлікту стала спроба уряду заблокувати міжнародну активність Президента. Згідно з Конституцією Грузії, Президент здійснює представницькі функції за згодою Уряду. Протягом 2022–2023 років Кабінет Міністрів неодноразово відмовляв Зурабішвілі у дозволах на візити до Києва, Брюсселя, Парижа та Берліна, аргументуючи це тим, що її позиція суперечить офіційному курсу уряду [50].

У відповідь Саломе Зурабішвілі здійснила серію неузгоджених візитів до європейських столиць для лобіювання статусу кандидата в ЄС для Грузії. Це призвело до безпрецедентного кроку: у жовтні 2023 року правляча партія «Грузинська мрія» ініціювала процедуру імпічменту Президента. Конституційний суд Грузії визнав порушення Конституції з боку Зурабішвілі, проте в парламенті не вистачило голосів для її усунення [52]. Цей кейс став наочною демонстрацією того, що зовнішня політика стала заручницею внутрішньої боротьби.

3. Ціннісний вимір: ветування проросійських законів

У 2024-2025 роках протистояння перейшло у законодавчу площину. Саломе Зурабішвілі наклала вето на скандальний закон «Про прозорість іноземного впливу» (відомий як «російський закон» про іноагентів), назвавши його перешкодою на шляху до ЄС і копіюванням репресивних практик Кремля.

Хоча парламентська більшість подолала вето, дії Президента стали символом опору та солідарності з протестуючим громадянським суспільством [3].

Розбіжності між гілками влади в Грузії не є просто політичною конкуренцією; це конфлікт двох візій майбутнього країни. Уряд намагається балансувати між Заходом і РФ, схиляючись до економічного прагматизму, тоді як Президент виступає гарантом незмінності євроатлантичного курсу, фактично будучи єдиним високопосадовцем, з яким офіційний Київ підтримує конструктивний діалог.

Новітні дослідження грузинських політологів К. Какачії та Ш. Какабадзе (2025) [60] фіксують фундаментальну трансформацію у відносинах Тбілісі та Москви. Якщо на початковому етапі війни (2022 рік) дії грузинської влади пояснювалися економічним прагматизмом або безпековими побоюваннями, то станом на 2025 рік дослідники констатують перехід до етапу «ідеологічної конвергенції» (*ideological convergence*). Суть цього феномену полягає у синхронізації ціннісних наративів правлячої партії «Грузинська мрія» та кремлівського режиму. Обидва режими почали використовувати ідентичну риторику захисту «традиційних цінностей», «суверенітету» та боротьби з «ліберальним диктатом Заходу». Для України це означає, що Грузія перестає бути просто пасивним партнером, а стає ідеологічним опонентом, що розділяє світогляд агресора.

Аналіз статті «A Shift from Influence to Ideological Convergence» дозволяє виділити ключовий інструмент зближення Грузії з РФ - конструювання образу спільного ворога [60]. Автори вказують, що офіційний Тбілісі успішно адаптував російський пропагандистський штамп про «колективний Захід» як загрозу, трансформувавши його у внутрішній наратив про «Глобальну партію війни». Ця теорія змови використовується для дискредитації України та західних партнерів, яких звинувачують у бажанні відкрити «другий фронт». Дослідники підкреслюють, що така риторична єдність з Москвою стала

фундаментом для політичного виживання режиму Б. Іванішвілі, який, подібно до В. Путіна, розглядає демократизацію як екзистенційну загрозу своїй владі.

Ідеальною ілюстрацією того, як саме працює механізм ідеологічної конвергенції, про який ми говорили раніше, є інтерв'ю з Сандро Гігаурі - дослідником НУО Media Development Foundation, який дає конкретні приклади того, як абстрактні поняття («транзакційна політика») перетворюються на конкретні меседжі для виборців [40]. На основі цього матеріалу можна виділити три ключові елементи провладного наративу, що руйнує довіру до України. По-перше, це технологія наративу «Мир проти Війни». Гігаурі зазначає, що правляча партія «Грузинська мрія» побудувала свою легітимність на безальтернативній дихотомії: «Або ми (мир), або вони (війна)». Влада штучно створює образ «екзистенційної загрози», переконуючи населення, що будь-яка зміна влади чи зближення з Україною автоматично призведе до падіння російських бомб на грузинські міста: «Влада Грузії стала прямим ретранслятором російської пропаганди... Вони продають людям страх» [40]. По-друге, експерт підкреслює, що Тбілісі впровадив у масову свідомість конспірологічний термін «Глобальна партія війни». Під цим терміном маються на увазі західні інституції та українське керівництво, які нібито мають на меті знищити грузинську державність руками Росії. Цей наратив повністю копіює кремлівську тезу про те, що Захід використовує пострадянські країни як «гарматне м'ясо». І як логічне продовження попередніх двох наративів - демонізація України як джерела небезпеки. У цьому дискурсі Україна постає не як жертва агресії, що потребує солідарності, а як провокатор, що бажає «відкрити другий фронт» у Грузії. Гігаурі вказує, що грузинська влада використовує трагедію України як візуальний інструмент залякування власних громадян (білборди з розбомбленими українськими містами поруч із мирними грузинськими краєвидами), що є цинічною політтехнологією.

Таким чином, аналіз кейсу підтверджує, що охолодження відносин з Україною є не побічним ефектом, а цілеспрямованою стратегією внутрішньої

мобілізації електорату «Грузинської мрії». Антиукраїнська риторика стала фундаментом для збереження влади, що робить дипломатичне примирення неможливим без зміни внутрішньополітичного дискурсу в Грузії.

Ще одним аспектом зближення з Росією, а відтак розходження з Україною, на який вказують К. Какачія та Ш. Какабадзе, є інституційна схожість політичних режимів. Відносини Тбілісі та Москви трансформувалися з формату «сюзерен–васал» у формат «союзу автократій» [60]. Прийняття Грузією законів «про іноземних агентів» [29] та обмеження прав ЛГБТ-спільноти (2024) стали маркерами копіювання російських репресивних практик [28].

У цьому контексті охолодження відносин з демократичною Україною було неминучим наслідком внутрішньої автократизації Грузії. Київ, що бореться за демократичні цінності, став природним антагоністом для грузинської влади, яка обрала модель «суверенної демократії» російського зразка

3.2. Українська оцінка позиції Грузії після широкомасштабного вторгнення: дипломатичні суперечності та наслідки

Реакцію офіційного Києва на позицію Грузії можна розділити на два етапи.

Перший етап (січень – лютий 2022) та першу реакцію можна визначити як стримане розчарування. Початком цього етапу можна вважати українську реакцію на резолюцію грузинського парламенту [85], яка аналізувалась у попередньому підрозділі. Тобто, з моменту, коли Грузія побоялася назвати речі своїми іменами. Ухвалення Парламентом Грузії резолюції без згадки Російської Федерації викликало у Києві стриману, але однозначно негативну реакцію, яку можна охарактеризувати як «дипломатичне розчарування» та сигнали відчуження. Для української дипломатії цей документ став тривожним сигналом, який свідчив про те, що стратегічний партнер готовий пожертвувати принциповістю заради уявного спокою у відносинах з Москвою.

Представники правлячої партії України «Слуга народу» (зокрема голова фракції Давид Арахамія, який має грузинське походження) висловили нерозуміння такою позицією. Було зазначено, що неможливо підтримувати партнера, не називаючи джерело загрози його існуванню. Це було розцінено як спроба Тбілісі «всидіти на двох стільцях» [2].

Пізніше Д. Арахамія пояснював і причину риторики грузинської влади щодо воєнних злочинів Росії проти України та санкцій проти Росії: «Грузини б'ються за Україну на війні, відомі люди Грузії ще до 24 лютого записали відеозвернення на нашу підтримку... Але не грузинська влада. І причина дуже проста - головний грузинський олігарх Бідзіна Іванішвілі тісно пов'язаний з російською політичною верхівкою. Нещодавно опубліковані «плівки Іванішвілі» підтверджують ці зв'язки. Уся політика грузинської влади - це виконання вказівок із Кремля. Це і є причина їхньої риторики про невизнання воєнних злочинів Росії проти України та спроби допомогти РФ обійти санкції» [2].

Важливим фактом виявився і контраст із візитами до української столиці представників грузинської опозиції. Відразу після ухвалення резолюції, до Києва з візитом солідарності прибула делегація представників партій «Лело», «Дроа», «Єдиний національний рух» [8], яких українська влада вітала тепліше, ніж офіційні контакти з урядом Грузії

Саме цей факт закріпив у сприйнятті офіційного Києва чіткий поділ: є «Грузія влади» (яка боїться РФ і уникає конкретики) і «Грузія народу/опозиції» (яка готова стояти пліч-о-пліч з Україною).

Україна відреагувала і по офіційних каналах: Посольство України в Грузії у той період наголошувало, що хоча сам факт підтримки є важливим, формулювання мають значення. Українські дипломати в кулуарних розмовах вказували на те, що така обережність Тбілісі не врятує їх від агресії РФ, а лише покаже слабкість позицій [37].

Разом з тим, безпосередньо після ухвалення резолюції українська влада, перебуваючи перед загрозою великої війни, утрималася від різкої публічної критики, щоб зберегти хоча б формальну підтримку партнера. Однак у дипломатичних колах це було розцінено як тривожний сигнал. Вже тоді стало зрозуміло, що Тбілісі не готовий діяти синхронно із Заходом, особливо на тлі прийняття Європейським Парламентом Резолюції «Щодо ситуації на українському кордоні та на окупованих Росією територіях України» (16 грудня 2021 року).

Реакція України на резолюцію від 26.01.2022 продемонструвала крах ілюзій щодо безумовної підтримки з боку Грузії. Якщо до цього моменту Грузія сприймалася як «брат по зброї» та жертва аналогічної агресії 2008 року, то після цього голосування Київ почав розглядати грузинську владу як ненадійного партнера, схильного до «realpolitik» та домовленостей з Кремлем.

Відкрита критика та «холодний душ» (2023–2025) Коли стало очевидно, що політика «недратування» переросла в економічне зближення Грузії з РФ (відновлення авіасполучення, ріст торгівлі), риторика Києва стала жорсткою. Кульмінацією цієї зміни стала заява МЗС України в листопаді 2025 року у відповідь на звинувачення спікера парламенту Грузії Шалви Папуашвілі у «невдячності» українців. Речник МЗС Георгій Тихий відповів із неприхованим сарказмом: «Дякуємо грузинській владі за все, зокрема за невведення санкцій проти РФ за вторгнення в Україну та допомогу спільному агресору в їх обході... Водночас щиро бажаємо грузинському народу європейського майбутнього попри проросійську політику чинного уряду» [49].

Ця цитата ідеально підсумовує сучасний стан відносин: Київ остаточно розділив грузинський народ (партнер) та грузинську владу (співучасник агресора через бездіяльність).

Важливим індикатором позиції Києва у 2025 році стала офіційна заява Міністерства закордонних справ України у зв'язку із 17-ми роковинами збройної агресії Російської Федерації проти Грузії (серпень 2008 року). Цей

документ варто розглядати не лише як протокольний жест солідарності, а як чіткий політичний сигнал в умовах спроб чинного уряду Грузії нормалізувати відносини з Москвою [14].

У тексті заяви українське зовнішньополітичне відомство акцентує на незмінності природи російського імперіалізму, проводячи пряму паралель між подіями 2008 року в Грузії та повномасштабною війною в Україні.

1. Підтвердження безумовної підтримки суверенітету Попри складні політичні відносини з урядом «Грузинської мрії», МЗС України чітко розмежовує політичну кон'юнктуру та державний суверенітет партнера. У заяві наголошується на «незмінній підтримці суверенітету і територіальної цілісності Грузії в межах її міжнародно визнаних кордонів». Київ категорично засуджує триваючу окупацію Абхазії та Цхінвальського регіону, називаючи дії РФ «злочином, що не має строку давності».

2. Нагадування про спільний контекст агресії Ключовий меседж заяви - безкарність зла породжує нові злочини. Українські дипломати підкреслюють, що відсутність жорсткої реакції світу у 2008 році уможливила вторгнення 2014 та 2022 років: «Російська агресія проти Грузії у 2008 році стала першим актом силового руйнування міжнародного порядку в Європі у XXI столітті, прелюдією до поточної агресії проти України... Непокаране зло завжди повертається» [14].

3. Прихована критика політики «примирення». У контексті спроб грузинської влади відновити економічні та політичні зв'язки з РФ (2023–2025), заява МЗС України містить завуальоване застереження. Закликаючи міжнародну спільноту до тиску на РФ, Київ фактично звертається і до Тбілісі із закликом не піддаватися на гібридний вплив Кремля: «Україна закликає міжнародну спільноту... продовжувати тиск на Росію задля виконання нею своїх зобов'язань за Угодою про припинення вогню від 12 серпня 2008 року» [14].

Цей пасаж є дипломатичним нагадуванням про те, що Росія досі не виконала жодного пункту угоди, яку вона підписала, що ставить під сумнів доцільність будь-яких нових домовленостей з агресором.

Заява до 17-х роковин війни демонструє, що стратегія України щодо Грузії залишається ціннісно-орієнтованою. Київ виступає гарантом історичної правди, нагадуючи грузинському суспільству та світу, що війна 2008 року та війна в Україні - це ланки одного ланцюга, розірвати який можна лише спільними зусиллями, а не шляхом поступок агресору.

Президент України Володимир Зеленський оголосив про відкликання Україною свого посла з Грузії через «аморальну позицію» кабінету міністрів Іраклія Гарібашвілі щодо санкцій проти Росії та заборону грузинським добровольцям літати до України. Про це він сказав у своєму відеозверненні: «Негайно відкликаємо посла з Киргизстану на консультації за виправдання агресії проти України. Негайно відкликаємо посла з Грузії за перешкоди для добровольців, які хочуть нам допомогти, за аморальну позицію щодо санкцій... Наші дипломати впроваджують справедливі та необхідні рішення проти держав, які зрадили своє слово та міжнародне право» [17].

Прем'єр-міністр Іраклій Гарібашвілі також отримав критику від українського прем'єр-міністра Дениса Шмигала після того, як грузинська влада заборонила чартерному літаку приземлитися в Грузії для перевезення близько 60 добровольців до України: «Хоробрі грузинські брати чекають в аеропорту, щоб вилетіти [до України]. Сподіваюся, що [Іраклій Гарібашвілі] проявить свою мужність і дасть дозвіл на політ», – написав прем'єр-міністр Шмигаль у Твіттері [62]. Близько 60 грузинів були готові в міжнародному аеропорту Тбілісі вилетіти до України, щоб приєднатися до опору російському вторгненню, але грузинська влада не дозволила приватному літаку в'їхати в країну з цією метою. Засуджуючи дії грузинського уряду, депутатка від опозиційного Єдиного національного руху Нона Мамулашвілі, яка була

присутня в аеропорту, звинуватила уряд «Грузинської мрії» в тому, що вони є «звичайними представниками Кремля» в Грузії [62].

У відповідь Іраклій Кобахідзе заявив, що зелене світло урядом для добровольців означало б «втягування країни у конфлікт»: «Якби тут обговорювалося питання про те, чи дозволено уряду відправляти добровольців на війну, це безпосередньо означало б участь Грузії в конфлікті. Уряд мав би прийняти відповідальне рішення. Що стосується участі країни в конфлікті, ви знаєте, що ні країни ЄС, ні США цього не роблять» [21].

Аналіз дипломатичного листування та офіційних заяв українського керівництва у 2022–2024 роках дозволяє простежити еволюцію ставлення офіційного Києва до політики Тбілісі: від очікування союзницької допомоги до констатації глибокої кризи партнерства. На основі опрацьованих джерел можна виділити чотири етапи цієї ескалації.

Точкою відліку першого етапу, який характеризувався шоком та дипломатичними демаршами (лютий–березень 2022), стала заява прем'єр-міністра Грузії Іраклія Гарібашвілі від 25 лютого 2022 року про те, що Грузія не приєднається до фінансових та економічних санкцій проти РФ, оскільки це «зашкодить національним інтересам» [68]. Для України, яка в цей час відбивала наступ на Київ, така позиція стратегічного партнера стала сигналом про відмову від солідарності. Реакція була миттєвою. Вже 1 березня 2022 року Президент України Володимир Зеленський оголосив про відкликання Посла України в Грузії Ігоря Долгова для консультацій. У своєму зверненні В. Зеленський чітко окреслив причину: «Негайне відкликання посла через перепони для добровольців, які хочуть нам допомогти, та через неморальну позицію щодо санкцій» [16]. Використання терміну «неморальна позиція» засвідчило перехід конфлікту з політичної площини в ціннісну.

Другий етап характеризувався активною фазою інформаційної війни: відповідь на наратив про «Другий фронт» (2023). Наступний виток напруги був спровокований внутрішньополітичною риторикою «Грузинської мрії». Як

фіксують грузинські медіа (Interpressnews), лідер правлячої партії Іраклі Кобахідзе почав активно просувати конспірологічну теорію про те, що Україна разом із «Глобальною партією війни» намагається втягнути Грузію у конфлікт і відкрити «другий фронт» [57]. Українське МЗС неодноразово спростовувало ці звинувачення, кваліфікуючи їх як ретрансляцію російської пропаганди. Київ розцінив ці заяви як спробу грузинської влади демонізувати Україну задля виправдання власного зближення з Москвою та мобілізації електорату через страх війни.

Третій етап позначений гуманітарним ультиматумом: «фактор Саакашвілі» (липень 2023). Криза сягнула апогею влітку 2023 року на тлі погіршення стану здоров'я громадянина України Міхеїла Саакашвілі. Після оприлюднення кадрів його виснаженого стану, МЗС України вдалося до безпрецедентного кроку - виклику посла Грузії в Україні Георгія Закарашвілі з вимогою повернутися до Тбілісі для консультацій (фактична висилка дипломата). У офіційному коментарі МЗС України дії грузинської влади були названі «катуванням» та «повільним вбивством», що зробило нормальний дипломатичний діалог неможливим [23].

Четвертий етап (2023-2024) став кульмінацією загострення в дипломатичних стосунках двох держав. У 2023–2024 роках офіційний Тбілісі перейшов до прямих звинувачень на адресу українських спецслужб. Як зазначає оглядач «Eurasianet» Джошуа Кучера, Служба держбезпеки Грузії звинуватила заступника голови військової розвідки України Гіоргі Лорткіпанідзе у підготовці державного перевороту в Грузії («сценарій Євромайдану») [61]. МЗС України категорично відкинуло ці закиди, назвавши їх спробою Грузії розв'язати внутрішні проблеми за рахунок образу зовнішнього ворога. Остаточною «червоною лінією» стало використання партією «Грузинська мрія» у передвиборчій рекламі (жовтень 2024) зображень зруйнованих українських міст із підписом «Ні війні!». МЗС України виступило

з жорсткою заявою, засудивши використання трагедії українського народу в політичних технологіях як «цинічне та аморальне» [34].

Підсумовуючи динаміку двосторонніх відносин, дослідник Бідзіна Лебанідзе (Georgian Institute of Politics) у своїй праці «The End of the "Strategic Partnership"?» констатує, що станом на 2023–2024 роки стратегічне партнерство де-факто припинило існування. Відносини трансформувалися у формат «холодного миру», де Україна розглядає Грузію не як союзника, а як державу, що дрейфує в орбіту впливу РФ, зберігаючи контакти лише на рівні консульських питань та формальної дипломатії [63].

Таблиця 3.1. Порівняння ключових офіційних наративів та заяв Києва і Тбілісі в хронологічному розрізі (лютий 2022 – початок 2025)²

Період / Подія	Позиція України (Київ)	Позиція Грузії (Тбілісі — уряд «Грузинської мрії»)	Коментар
Початок повномасштабного вторгнення (Лютий – Березень 2022)	Заклик до солідарності та санкцій. В. Зеленський закликає світ до жорстких санкцій. Очікування, що Грузія (як	Політика «недратування» РФ. І. Гарібашвілі заявив, що Грузія не приєднається до фінансових та економічних санкцій проти	<i>Це стало точкою розриву («point of divergence») у відносинах.</i>

² Складено за: Civil.ge. (2022, February 25). *PM Garibashvili: Georgia will not join sanctions against Russia*. [Електронний ресурс]. (Першоджерело заяви про відмову від санкцій); Зеленський, В. (2022, 1 березня). *Звернення Президента України*. Офіційне інтернет-представництво Президента України. (Щодо відкликання посла); МЗС України. (2023). *Коментар Міністерства закордонних справ України щодо ситуації з громадянином України Миколою Саакашвілі*; Interpressnews. (2023, February). *Irakli Kobakhidze on the "Global War Party" and attempts to open a second front*; Kucera, J. (2024). *Georgia claims Ukraine plotting coup*. Eurasianet. (Щодо звинувачень у підготовці перевороту); Ukrinform. (2024). *МЗС України засудило використання зображень наслідків війни в політичній рекламі у Грузії*; Lebanidze, B. (2023). *The End of the "Strategic Partnership"? Ukrainian-Georgian Relations in Times of War*. Georgian Institute of Politics. Policy Paper.

Період / Подія	Позиція України (Київ)	Позиція Грузії (Тбілісі — уряд «Грузинської мрії»)	Коментар
	жертва агресії 2008) приєднається до фронту проти РФ. Відкликання посла України з Тбілісі через «неморальну позицію» уряду Грузії.	РФ, оскільки це «зашкодить національним інтересам». Теза про те, що «війна в Україні не перекинеться на Грузію».	
Надання статусу кандидата в ЄС (Червень 2022)	Тріумф та розчарування за партнера. Україна отримує статус кандидата. Офіційний Київ висловлює жаль, що Грузія отримала лише «європейську перспективу» через проблеми з демократією, але підтримує грузинський народ.	Образа та звинувачення. Влада Грузії заявляє, що заслужила статус більше за Україну («ми попереду за реформами»), а рішення ЄС є політично мотивованим. Поява наративу про те, що Україна отримала статус «через війну».	<i>Дезінтеграція формату «Асоційоване тріо».</i>
Дискурс про «Другий фронт»	Заперечення втручання. МЗС України неодноразово	Конспірологія та захист суверенітету. Провладні спікери (І.	<i>Використання образу України як «лякала» у внутрішній політиці Грузії.</i>

Період / Подія	Позиція України (Київ)	Позиція Грузії (Тбілісі — уряд «Грузинської мрії»)	Коментар
(2022–2023)	спростовує звинувачення у спробах втягнути Грузію у війну. Заклик звільнити М. Саакашвілі як громадянина України (гуманітарний аспект).	Кобахідзе) просувають тезу про «Глобальну партію війни» та спроби Києва відкрити «другий фронт» у Грузії руками опозиції та добровольців.	
Закон про «іноагентів» та протести в Грузії (Весна 2023 – Весна 2024)	Підтримка протестувальників. В. Зеленський звертається до грузинського народу з побажанням «демократичного успіху». МЗС засуджує розгін демонстрацій та відхід Тбілісі від європейських цінностей.	Звинувачення у підготовці перевороту. Служба держбезпеки Грузії (СДБ) звинувачує окремих українських посадовців (зокрема з військової розвідки) у підготовці «Майдану» в Тбілісі.	<i>Найнижча точка довіри між спецслужбами та урядами.</i>
Вибори в Грузії та поточна ситуація (Осінь)	Дипломатична стагнація. Київ мінімізує контакти з урядом Грузії, фокусуючись на	Антизахідний розворот.	<i>Інструменталізація української трагедії у передвиборчій агітації «Грузинської мрії».</i>

Період / Подія	Позиція України (Київ)	Позиція Грузії (Тбілісі — уряд «Грузинської мрії»)	Коментар
2024 – 2025)	діалозі з громадянським суспільством та західними партнерами щодо Грузії. Заклики до чесних виборів. Санкції проти окремих грузинських діячів (потенційно).	Використання банерів із зображенням зруйнованих українських міст як антиреклами («Обери мир, а не війну»). Поглиблення економічних зв'язків з РФ на фоні стагнації відносин з Києвом.	

Узагальнюючи аналіз трансформації українсько-грузинських відносин після початку повномасштабного вторгнення РФ, можна зробити такі висновки:

Події 2022–2025 років засвідчили, що стратегічне партнерство між Україною та Грузією, деклароване у попередні десятиліття, виявилось нестійким перед лицем екзистенційної загрози. Як зазначає грузинська дослідниця Ніно Самхарадзе у записці «Georgia-Ukraine Relations During the War: Strained Partnership» [76] криза була спричинена фундаментальною несумісністю дипломатичних стилів воєнного часу. Україна перейшла до «наступальної дипломатії», вимагаючи максимальної мобілізації союзників, тоді як Грузія обрала стратегію «мінімізації ризиків» та умиротворення агресора. Цей дисонанс призвів до того, що Тбілісі сприйняв українські заклики про допомогу не як можливість для солідарності, а як загрозу втягування у війну.

Еволюція позиції Грузії: від страху до ідеологічного відчуження. Аналіз динаміки двосторонніх відносин дозволяє виділити три етапи їх деградації:

- етап «політичного ухилення» (лютий–квітень 2022): Грузія, керуючись страхом перед відкриттям «другого фронту», відмовилася від військової допомоги та санкцій, що Н. Самхарадзе кваліфікує як стратегічну помилку, яка позбавила Тбілісі ролі регіонального лідера безпеки;

- етап «дипломатичної війни» (2023): Напруга переросла у відкритий конфлікт наративів (звинувачення у підготовці держперевороту, справа Саакашвілі), що призвело до відкликання посла України;

- етап «холодного миру» (2024–2025): відносини стабілізувалися на найнижчій точці, перетворившись на суто формальні.

Разом з тим, можна говорити про те, що попри розрив політичного діалогу, обидві країни продовжують рух до ЄС, але різними треками. Грузія намагається компенсувати відсутність демократичного прогресу «технократичною легітимністю» (звіти OECD про розвиток МСП та цифровізацію), тоді як Україна здобуває суб'єктність на полі бою. Це призвело до розпаду «Асоційованого тріо» як єдиного геополітичного суб'єкта: Київ та Тбілісі більше не є адвокатами одне одного на Заході, а де-факто конкурують за увагу Брюсселя.

Ключовою причиною кризи став російський фактор та зміна ідентичності, що спонукало Грузію не просто уникнути війни, а створило глибинний зсув зовнішньополітичної ідентичності правлячої еліти. Політика «недратування» РФ трансформувалася у «стратегію пристосування». Відмова називати Росію агресором у парламентських резолюціях та відновлення авіасполучення з Москвою (2023) свідчать про те, що для чинної грузинської влади економічні вигоди від співпраці з РФ переважили цінності євроатлантичної солідарності.

Таким чином, у 2022–2025 роках українсько-грузинські відносини пройшли шлях від партнерської кризи до системного відчуження. Головним висновком є те, що відновлення стратегічного партнерства у попередньому

форматі є неможливим без зміни безпекової парадигми в Тбілісі, оскільки нинішні зовнішньополітичні вектори двох держав є різноспрямованими: Україна рухається до повної ізоляції Росії, а Грузія - до економічної інтеграції з нею.

РОЗДІЛ III

ГРОМАДСЬКИЙ І НЕУРЯДОВИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКИХ ВІДНОСИН У 2022–2025 РР.

3.1. Грузинські добровольці у війні проти Росії

У досліджуваний період феномен грузинського добровольчого руху набув ознак окремого суб'єкта міжнародних відносин, який діє автономно від офіційного Тбілісі. Грузинські бійці стали не лише військовою силою, а й символом історичної спадкоємності боротьби проти російського імперіалізму.

Особливістю періоду до 2022 року став неформальний вимір безпекової співпраці за участю грузинських комбатантів. Після агресії Росії на Сході України почав формуватися потужний треку військової співпраці, який розвивався паралельно, а часто й всупереч офіційній позиції Тбілісі. Як зазначає дослідник Гусейн Алієв у своїй праці про грузинських іноземних бійців, участь громадян Грузії у війні на сході України (2014–2017) стала унікальним випадком «транснаціоналізації конфлікту» [53].

На відміну від європейських добровольців, значна частина яких керувалася ідеологічним романтизмом, грузинський контингент вирізнявся високим рівнем професіоналізму. Згідно з дослідженням Г. Алієва, більшість бійців «Грузинського національного легіону» та інших формувань були колишніми кадровими військовими Збройних сил Грузії, які мали досвід війни 2008 року та участі у міжнародних місіях ISAF в Афганістані [53].

Для офіційного Тбілісі цей фактор став джерелом політичної напруги. Значна частина добровольців декларувала підтримку опозиційної партії «Єдиний національний рух» (ЄНР), правляча партія «Грузинська мрія» розглядала їх не як героїв, а як потенційну загрозу внутрішній безпеці. Вже у період 2014–2017 років сформувалася тенденція, коли офіційний Тбілісі намагався дистанціюватися від діяльності грузинських бійців в Україні,

побоюючись роздратування Москви та експорту революційних настроїв назад до Грузії.

Таким чином, ще задовго до повномасштабного вторгнення 2022 року, у двосторонніх відносинах склалася парадоксальна ситуація: реальна військова співпраця відбувалася на рівні неурядових акторів, тоді як офіційна дипломатія намагалася ігнорувати цей факт, що заклало фундамент для майбутнього конфлікту між урядом Грузії та добровольчим рухом.

Участь грузинів у захисті України не є спонтанним явищем 2022 року. Як зазначають дослідники Фонду Ронделі (GFSIS) Г. Алієв та О. Квахадзе, цей процес пройшов шлях від індивідуальної участі до створення повноцінних військових структур. Фундаментом став «Грузинський національний легіон», заснований Мамукою Мамулашвілі ще у 2014 році. Дослідники підкреслюють, що у 2016 році Легіон став першим іноземним формуванням, яке офіційно увійшло до складу Збройних Сил України (25-й батальйон «Київська Русь»), що легітимізувало статус добровольців [53]. З початком повномасштабного вторгнення масштаб руху зріс експоненціально. За оцінками видання «Ехо Кавказу», станом на 2024 рік на боці України воює від 1500 до 2000 грузинських добровольців³, які розподілені між підрозділами «Грузинський легіон», «Кавказький легіон», «Тбілісі» та «Чорний орел» [7]. Це робить грузинський контингент найбільшою іноземною групою в лавах Сил оборони України.

Для грузинських добровольців війна в Україні є продовженням війн в Абхазії (1992-1993) та Південній Осетії (2008). Домінує наратив: «Ми захищаємо Тбілісі в Києві». Як зазначає М. Мамулашвілі: «У нас один ворог. Якщо Україна впаде, Грузія перестане існувати як незалежна держава» [66].

Ключовим аспектом політичного аналізу є реакція офіційного Тбілісі, яку можна охарактеризувати як «політику стримування». Позиція офіційного Тбілісі щодо добровольців пройшла еволюцію від ігнорування до відкритого

тиску. Вже 28 лютого 2022 року уряд Грузії заблокував посадку українського чартерного літака, який мав доставити першу групу добровольців до Польщі [83]. Прем'єр-міністр І. Гарібашвілі тоді заявив, що «це означатиме пряме втягування Грузії у війну» [36]. Більше того, правляча партія «Грузинська мрія» неодноразово погрожувала позбавленням громадянства тим, хто воює в Україні, посилаючись на формальні норми закону про заборону найманства. Хоча під тиском громадськості ці погрози не були реалізовані масово, вони створили атмосферу правової невизначеності. Як зазначається у аналітичних звітах German Marshall Fund, влада намагається маргіналізувати добровольців, називаючи їх «найманцями», яких «вербує опозиція для влаштування революції в Грузії» [78]. Представники правлячої партії «Грузинська мрія» (І.Кобхідзе) неодноразово натякали на те, що участь у конфліктах за кордоном може каратися втратою громадянства, хоча пізніше пом'якшили риторику, визнавши добровольців комбатантами [64].

Крім того, добровольців переслідують грузинські спецслужби. Восени 2023 року Служба державної безпеки Грузії (СДБ) викликала на допити добровольців, які поверталися з України, звинувачуючи їх у підготовці державного перевороту за сценарієм «Євромайдану» [22].

На жаль, ціна цієї солідарності висока: станом на початок 2025 року відомо про понад 70 загиблих грузинських бійців. Попри тиск влади, суспільна легітимація добровольців залишається надзвичайно високою. Кожен факт загибелі грузинського бійця (станом на 2025 рік підтверджено загибель понад 70 осіб) перетворюється на подію загальнонаціонального масштабу. Похорони добровольців у Тбілісі трансформуються у стихійні мітинги солідарності з Україною та протесту проти проросійського курсу влади [35]. Це підтверджує тезу про те, що для грузинського суспільства війна в Україні є продовженням їхньої власної війни за відновлення територіальної цілісності. Добровольці стали живим символом тієї «ідеологічної конвергенції» народів, яку намагається зруйнувати офіційний уряд.

Таким чином, грузинські добровольці виступають як суб'єкти «альтернативної зовнішньої політики». Поки офіційна дипломатія перебуває у стані стагнації, військове братерство формує новий, неформальний фундамент відносин, який, ймовірно, стане основою для перезавантаження діалогу після зміни політичної кон'юнктури.

3.2. Позиції грузинського суспільства щодо російсько-української війни

Якщо на рівні урядів спостерігається охолодження, то на рівні суспільств - безпрецедентна консолідація. Аналіз громадської думки 2022–2024 років свідчить про те, що підтримка України є частиною національної ідентичності сучасних грузинів.

У березні 2022 р. АСТ Global [75] провела опитування населення щодо російсько-української війни. Дослідження мало на меті з'ясувати, як наші співгромадяни сприймають цю війну, які їхні очікування та як можна оцінити рівень солідарності зі сторонами, що беруть участь у війні. Телефонне опитування проводилося 4-6 березня 2022 року та охопило 809 респондентів. Похибка вибірки становить 4,2% [75]. Автори дослідження констатують, що війна Росії з Україною продемонструвала одностайну та чітку позицію грузинів. Консенсус щодо цієї війни демонструється небаченим раніше способом. На підтвердження у дослідженні наводяться такі цифри. Переважна більшість населення – 84% – відкрито заявляє, що «Росія – ворог». Кількість тих, хто не поділяє цю думку, не перевищує 11%. Росія сприймається в Грузії абсолютно одностайно, що не залишає сумнівів щодо її агресивного характеру. Напрочуд велика кількість людей, які поділяють таку позицію, наводить нас на думку, що це питання переросло внутрішні суперечності та об'єднало людей з різними поглядами [75]. Переважна більшість населення країни (91%) не має жодних сумнівів у тому, що події, що відбуваються в Україні, є не чим іншим, як воєнним злочином, скоєним Росією.

Опитування показало, що щонайменше половина населення країни (49%) не очікувала, що Росія розпочне війну та вторгнеться на територію України. 17% очікували бойових дій лише на території, раніше окупованій Росією, або поблизу неї, а кожен третій респондент очікував, що війна пошириться на всю територію України, включаючи Київ (31%) [75].

Щодо очікувань на той час, то кожен 2 з 3 респондентів прогнозували перемогу України в цій війні (63%), тоді як 12% виглядали більш песимістичними щодо України та очікували, що Росія може перемогти. Кожен п'ятий респондент був розгублений і не мав гідної відповіді на це питання (20%). Деякі вважали, що в цій війні не може бути переможця (5%). 9 з 10 респондентів рішуче підтримують Україну та бажають стати свідками її перемоги в цій війні (88%). Надзвичайно мала кількість населення країни – 1% – бажає перемоги Росії.

Зрозуміло, що агресія Росії знаходила експраполювалася на власні переживання та відчуття, тож цілком логічним в опитуванні ставилися питання, як російсько-українська війна може вплинути на Грузію? Результати дослідження доводять, що війна, розпочата Росією на території України, стала найчутливішою та найболючішою темою для грузинів. Майже всі респонденти вважали, що поточні події, що відбуваються в Україні, повністю або частково пов'язані з Грузією (96%). Згідно з дослідженням, важко стверджувати, що, відповідаючи на це конкретне питання, респонденти мали на увазі будь-який політичний, економічний, військовий чи інший вплив на країну, хоча очевидно, що для них ця війна не є чимось, що відбувається десь далеко від їхньої країни і не має жодних зв'язків та відлуння [75].

Більш конкретні запитання, на які респонденти відповідали просто висловленою згодою або незгодою, показали, що:

- 87% населення країни вважає, що «війна в Україні - це також і наша війна»;

- 72% населення країни очікують, що «якщо Росія переможе Україну, то наступною мішенню буде Грузія».

Окрім людської солідарності, дослідження чітко демонструє найвище значення, яке респонденти надають перемозі України в цій війні.

Половина опитаних респондентів (51%) очікували майбутніх проблем з боку Росії в будь-якому разі. На їхню думку, «незалежно від того, як розвиватимуться події в Україні, Росія все одно може вторгнутися до Грузії». Росії не потрібні якісь надзвичайні причини чи сприятливі умови, щоб вторгнутися в країну з танками.

Подібне опитування було проведено National Democratic Institute (NDI) та International Republican Institute (IRI) у 2023 р. Співставлення результатів опитування на початку 2022 р. та наприкінці 2023 фіксує фундаментальний дисонанс між офіційним курсом уряду І. Гарібашвілі та настроями населення. Дослідження під назвою «Public Opinion Survey: Residents of Georgia (September–October 2023)» [71] демонструє, що грузинське суспільство залишається одним із найбільш проукраїнських та євроатлантичних у регіоні, попри інтенсивну антизахідну пропаганду влади.

На основі даних звіту National Democratic Institute (NDI) та International Republican Institute (IRI) можна виділити такі ключові індикатори цього розриву.

Росія залишається безальтернативною екзистенційною загрозою. У той час як правляча партія намагається нормалізувати відносини з Москвою та відновити економічні зв'язки, громадяни Грузії мають чітке розуміння джерела небезпеки. Згідно з опитуванням:

- 77% респондентів назвали Росію головною політичною загрозою для Грузії;
- 69% вважають РФ головною економічною загрозою.

Ці цифри руйнують урядовий наратив про те, що економічна співпраця з Росією є бажаною для населення. Суспільство сприймає північного сусіда як агресора, а не як партнера [71, с. 38].

Найбільш гострим питанням стала міграційна політика, зокрема проблема «російських релокантів». Важливим фактором суспільної напруги став масовий приїзд росіян до Грузії (понад 100 тис. осіб після оголошення мобілізації в РФ). Грузинське суспільство та українська діаспора часто виступали єдиним фронтом, вимагаючи введення візового режиму для росіян, вбачаючи в них загрозу національній безпеці.

На тлі того, що уряд «Грузинської мрії» вітав масовий приїзд росіян та відновив авіасполучення, 73% громадян Грузії заявили, що не вітають перебування громадян РФ у своїй країні. Більше того, більшість опитаних підтримує запровадження візового режиму для росіян. Це свідчить про те, що політика «відкритих дверей», яку проводить влада, не має суспільної легітимації і сприймається як загроза національній безпеці та ідентичності [71, с. 42].

Стосовно геополітичного вибору, ставлення до ЄС та України – вони зберігаються як орієнтири. Дані IRI спростовують тезу про «втому» грузинів від євроінтеграції. Підтримка вступу до Європейського Союзу залишається на історичному максимумі - 86% (з них 73% підтримують «повністю»). Щодо НАТО підтримка складає 79%. Показовим є рейтинг стратегічних партнерів:

- США (51%) та ЄС (46%) очолюють список головних друзів Грузії;
 - Україна (43%) стабільно входить до трійки найважливіших партнерів.
- Натомість Росію як партнера бачать лише 5% (переважно маргіналізовані групи). Це доводить, що спроби влади змінити зовнішньополітичний вектор на «багатовекторність» не знаходять відгуку в електораті [71, с. 35–37].

В оцінці зовнішньої політики грузинського уряду дослідження фіксує зростання невдоволення діями влади. Близько 62% громадян вважають, що країна рухається у неправильному напрямку. Це корелює з оцінкою зовнішньої

політики: спроби уряду балансувати між Києвом та Москвою не сприймаються суспільством як успішні, оскільки громадяни вимагають чіткої прозахідної орієнтації [71, с. 10].

Таким чином, результати дослідження IRI 2023 року дозволяють констатувати феномен «репрезентативного розриву»: зовнішня політика Грузії у 2022–2025 роках відображає інтереси вузької правлячої групи, а не волю більшості населення. Грузинське суспільство залишається природним союзником України, і саме цей суспільний консенсус є тим запобіжником, який утримує Грузію від остаточного дрейфу в російську зону впливу.

Окрім «сухої» статистики, ціннісний розрив між владою та суспільством знайшов вияв у феномені, який можна охарактеризувати як «символічне заміщення». В умовах, коли влада дистанціювалася від Києва, українська державна символіка стала головним атрибутом грузинського опозиційного руху. Підтримка України трансформувалася у форму внутрішнього протесту проти дрейфу уряду «Грузинської мрії» в бік РФ.

Цей протестний потенціал реалізувався у трьох конкретних вимірах.

По-перше, це вуличні протести (2023–2024), в яких найяскравішим прикладом злиття проукраїнського та антиурядового дискурсів стали масові протести проти закону про «іноземних агентів» (березень 2023 р. та квітень–травень 2024 р.). Як повідомляє портал Civil.ge, під час багатотисячних мітингів на проспекті Руставелі українські прапори майоріли на рівні з прапорами Грузії та ЄС. Показовим став інцидент у березні 2023 року, коли спецпризначенці застосували водомети проти демонстрантів, а у відповідь на площі залунав не лише гімн Грузії, а й державний гімн України. Учасники протестів скандували гасло "Слава Україні!" як синонім гасла "Ні Росії!". Для грузинської молоді боротьба українців проти російських танків та їхня власна боротьба проти «російського закону» в парламенті стали частинами однієї війни за свободу [59].

По-друге, це так званий «прапорний протест» та війна графіті. Візуальний простір Тбілісі перетворився на поле битви наративів. За даними репортажів BBC, столиця Грузії стала містом, де українських прапорів на балконах приватних квартир, у вітринах кафе та на одязі громадян візуально більше, ніж офіційної державної символіки на урядових будівлях. Цей феномен отримав назву «прапорний маркер»: наявність українського прапора на закладі стала сигналом «територія, вільна від російського впливу». Паралельно з цим розгорнулася «війна графіті»: написи «Russia is a terrorist state» та «Slava Ukraini» масово з'являються на стінах будівель, перекриваючи спроби комунальних служб їх зафарбувати. Це свідчить про те, що солідарність з Україною стала маркером цивілізаційної ідентичності пересічних грузинів [72].

По-третє, грузинське суспільство приєдналося і до культурного бойкоту, прикладом якого став кейс гурту The Killers (2023). Унікальним прикладом «побутового» опору став інцидент на концерті американського гурту «The Killers» у Батумі 15 серпня 2023 року. Коли соліст гурту запросив на сцену барабанщика з натовпу, який виявився росіянином, і закликав аудиторію до «братерства», це викликало бурхливу реакцію зали. Згідно з матеріалом The Guardian, тисячі грузинських фанатів почали освистувати гурт, скандувати антиросійські гасла та демонстративно залишати стадіон на знак протесту. Цей кейс продемонстрував, що спроби «примирення» чи толерування росіян (навіть у культурній сфері) викликають миттєву агресивну реакцію суспільства, яке екстраполює війну в Україні на власну гідність [77].

По-четверте, громадський спротив, як це не дивно з прагматичної точки зору, проявився в інституційному опорі бізнесу (кейс «Dedaena Bar»). Прикладом низової санкційної політики стала діяльність популярного тбіліського бару «Dedaena Bar». Як зазначає Euronews, адміністрація закладу запровадила власні «візи» для громадян РФ. Щоб потрапити всередину, росіяни повинні були заповнити анкету, де погоджувалися з тим, що Путін -

диктатор, Крим - це Україна, а Абхазія та Південна Осетія окуповані Росією. Ця ініціатива набула широкого розголосу і стала прикладом того, як малий бізнес перебирає на себе функції держави у захисті національних інтересів та солідарності з Україною [80].

Наведені приклади свідчать, що підтримка України в Грузії вийшла за межі пасивного співчуття. Вона стала інструментом політичної ідентифікації: бути патріотом Грузії сьогодні означає активно підтримувати Україну, навіть якщо (і особливо тому, що) власний уряд займає протилежну позицію.

Усе знаходить підтвердження у дослідженнях, присвячених парадоксам внутрішньої легітимації зовнішньополітичного курсу Грузії, та зокрема позиції щодо російсько-української війни. С.Н. Макфарлей, та С. Джонс, автори статті «Цінності та інтереси у зовнішній політиці Грузії», вказують на розрив між «прагматизмом еліт» та «ідеалізмом суспільства» [⁴65]. У той час як уряд «Грузинської мрії» виправдовує відсутність активної підтримки України економічними ризиками, грузинське суспільство залишається відданим ціннісно-орієнтованій політиці. Згідно з їх аналізом, цей дисонанс створює для влади «пастку легітимності»: намагаючись догодити Москві, уряд втрачає підтримку власного електорату, для якого солідарність з Україною є маркером цивілізаційного вибору, а не предметом торгу.

Таким чином, позиція грузинського суспільства виступає стабілізатором двосторонніх відносин. «Народна дипломатія» компенсує дефіцит офіційних контактів, не дозволяючи політичним розбіжностям зруйнувати історичну дружбу між націями.

Українська діаспора в Грузії

В умовах повномасштабної війни гуманітарна співпраця та діяльність української громади в Грузії набули екзистенційного значення. Цей напрям характеризується тісною взаємодією нової хвилі українських мігрантів

⁴ MacFarlane, S. N., & Jones, S. (2023). *Values and Interests in Georgian Foreign Policy*. Debate Paper No. 35. Georgian Institute of Politics. URL: <https://gip.ge/wp-content/uploads/2023/10/Debate-Paper-35-Eng.pdf> (дата звернення: 16.12.2025).

(шукачів притулку) з місцевим громадянським суспільством, часто заміщаючи собою недостатню активність державних інституцій. Розгляд становища українських біженців (які фактично сформували «нову діаспору») дозволяє показати гуманітарний вимір відносин. Тут варто звернути увагу на контрасті ліберального режиму в'їзду (державна політика) проти обмеженої соціальної допомоги (економічна реальність), яку компенсує громадянське суспільство.

До 2022 року українська діаспора в Грузії була нечисленною. Після 24 лютого 2022 року Грузія стала важливим транзитним та цільовим хабом для українців. За даними УВКБ ООН та офіційної статистики МВС Грузії, станом на 2023–2024 роки в країні перебувало від 25 000 до 27 000 громадян України зі статусом тимчасового захисту або аналогічними правами [11]. Внаслідок чого у Грузії сформувалася нова хвиля української спільноти, яка суттєво відрізняється від традиційної діаспори. Аналіз ситуації з українськими шукачами притулку у 2022–2025 роках виявляє специфічну модель прийому: максимальна відкритість кордонів при мінімальній державній соціальній підтримці.

На основі моніторингових звітів та матеріалів ЗМІ можна виділити такі ключові тенденції.

На відміну від країн ЄС, Грузія не імплементувала директиву про тимчасовий захист. Згідно з інформацією UNHCR (УВКБ ООН), українці перебувають у країні переважно на основі подовженого безвізового режиму. Уряд Грузії постановою №81 дозволив громадянам України перебувати в країні без візи до 2 (а згодом і до 3) років. Такий підхід має подвійний ефект: з одного боку, це знімає бюрократичні бар'єри для в'їзду та легалізації. З іншого боку, відсутність спеціального статусу (на кшталт Temporary Protection Status в ЄС) обмежує доступ до довгострокових соціальних гарантій та робить українців залежними від ситуативних рішень уряду [11].

Щодо динаміки державної допомоги, матеріали «Радіо Свобода» та порталу Karpaty.net.ua фіксують поступове згортання державних програм

підтримки. Якщо у 2022 році (перші місяці війни) муніципалітети Тбілісі та Батумі надавали безкоштовне житло в готелях та щомісячні виплати, то вже з кінця 2022 – початку 2023 року цю програму було замінено на обмежену грошову компенсацію (45 ларі на особу), яка не покриває навіть базових потреб в оренді житла. Станом на 2025 рік, основний тягар гуманітарної підтримки (медицина, одяг, продукти) ліг на плечі міжнародних організацій (World Vision, UNHCR) та місцевого волонтерського руху, тоді як держава фактично усунулася від системного фінансування потреб біженців [19].

Стосовно економічної інтеграції та горизонтальних зв'язків, українці в Грузії зіткнулися з проблемою високого безробіття та мовного бар'єру (молодь Грузії часто не володіє російською, а українці не знають грузинської). Однак, відповіддю на ці виклики стала самоорганізація. Сформувалася потужна мережа українського малого бізнесу (кав'ярні, салони краси, IT-хаби), яка орієнтована як на діаспору, так і на місцевих жителів. Українська спільнота інтегрувалася в грузинське суспільство не як пасивний отримувач допомоги, а як активний суб'єкт, що бере участь у громадському житті та протестних акціях, відчуваючи солідарність із прозахідною частиною грузинського соціуму [51].

Становище українців у Грузії дзеркально відображає загальний стан двосторонніх відносин: інституційна слабкість компенсується людською солідарністю. Попри те, що грузинська держава не надає рівня підтримки, співмірного з європейським, тепле ставлення пересічних громадян та ліберальний міграційний режим дозволили десяткам тисяч українців знайти безпечний притулок.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено комплексний аналіз трансформації українсько-грузинських відносин у період з 2022 по 2025 рік. На основі опрацювання широкого масиву джерел, офіційних документів та емпіричних даних можна зробити наступні узагальнюючі висновки, що відповідають поставленим меті та завданням дослідження.

Проведене дослідження засвідчило, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало каталізатором зміни теоретичної рамки двосторонніх відносин. До 2022 року взаємодія Києва та Тбілісі розвивалася в руслі ліберального інституціоналізму. Сторони розглядали одна одну як партнерів у процесі демократизації та євроатлантичної інтеграції («пакетний підхід»), вірячи, що членство в міжнародних інституціях (ЄС, НАТО) та спільні цінності є гарантією безпеки.

Однак війна 2022 року зруйнувала цю конструкцію, змусивши регіон повернутися до жорсткого політичного реалізму. В умовах анархії міжнародної системи та екзистенційної загрози, інтереси фізичного виживання держав витіснили ціннісну солідарність. Дослідження показало, що Україна та Грузія обрали діаметрально протилежні стратегії виживання, що зумовлено різними баченням «дилеми безпеки»:

- Україна обрала шлях балансування (balancing) та активного опору агресору за підтримки західної коаліції.

- Грузія (в особі правлячої партії «Грузинська мрія») обрала шлях пристосування та «примикання до сильнішого» (bandwagoning), керуючись страхом залишитися сам-на-сам із РФ. Цей структурний розрив у безпекових стратегіях став глибинною причиною кризи: дії України (вимога санкцій, активізація фронту) сприймалися офіційним Тбілісі не як акт захисту, а як загроза власній стабільності.

Аналіз історичного контексту довів, що охолодження відносин не було миттєвим наслідком війни, а мало системні передумови. Ще у період 2012–2021 років, після приходу до влади «Грузинської мрії», почався процес ерозії стратегічного партнерства. Відносини набули декларативного характеру, а економічна дипломатія опинилася в тіні політичних розбіжностей. Ключовими дестабілізуючими факторами на цьому етапі стали:

- Фактор Саакашвілі: Інтеграція експрезидента Грузії в українську політику та подальший його арешт у Тбілісі перетворили двосторонній порядок денний на заручника долі однієї особи, що заблокувало конструктивний діалог на вищому рівні ще до початку великої війни.

- Економічна асиметрія: Поки Україна розривала зв'язки з РФ, Грузія після 2012 року взяла курс на прагматизацію відносин з Москвою, намагаючись винести економіку за дужки безпеки.

Події лютого 2022 року стали точкою неповернення. Реакцію Грузії кваліфіковано в роботі як «політику ухилення» та «асиметричну нейтральність». Відмова приєднатися до санкцій, блокування чартерів для добровольців та ухвалення парламентської резолюції без згадки Росії як агресора (січень 2022) засвідчили, що Тбілісі де-факто вийшов із антиросійської коаліції. Це призвело до краху формату «Асоційованого тріо», де Київ та Тбілісі з партнерів перетворилися на конкурентів за увагу Брюсселя, рухаючись різними швидкостями.

Одним із найважливіших висновків дослідження є теза про те, що позиція офіційного Тбілісі продиктована не лише страхом війни, а й свідомою ідеологічним зближенням з кремлівським режимом. У період 2023–2025 років відбулася трансформація зовнішньої політики Грузії від «обережного прагматизму» до відкритого копіювання російських наративів та практик. Це проявилось у:

- Синхронізації пропаганди: Влада Грузії імплементувала конспірологічний наратив про «Глобальну партію війни», звинувачуючи Захід та Україну у спробах відкрити «другий фронт».

- Демонізації України: Трагедія українського народу була цинічно використана у внутрішньополітичній боротьбі як інструмент залякування електорату (передвиборча кампанія «Мир проти Війни» з кадрами зруйнованих українських міст).

- Автократизації: Прийняття законів «про іноагентів» та обмеження прав меншин свідчить про ціннісний розворот Грузії від європейських стандартів до моделі «суверенної демократії» російського зразка, що робить її природним антагоністом демократичної України.

Дослідження виявило безпрецедентний рівень інституційної дезінтеграції всередині Грузії. У питаннях зовнішньої політики сформувалися два ворогуючі центри:

- Уряд та Парламент (контрольовані «Грузинською мрією») реалізують політику пристосування до РФ та конфронтації з Києвом.

- Президент Саломе Зурабішвілі залишається єдиним інституційним гравцем, який представляє євроатлантичний курс, називає Росію агресором, а Україну — союзником. Спроби уряду оголосити імпічмент Президенту за її візити до Європи підтвердили, що зовнішня політика стала заручницею узурпації влади.

Для України це створило дипломатичний тупик. Реакція Києва пройшла еволюцію від розчарування до жорсткого відчуження. Відкликання посла у 2022 році через «неморальну позицію» Грузії стало безпрецедентним кроком у відносинах партнерів. Станом на 2025 рік офіційні відносини перебувають у стані «холодного миру»: Україна мінімізувала контакти з урядом, фактично визнавши його співучасником агресора через допомогу в обході санкцій, але зберігає підкреслено дружню риторику щодо грузинського народу.

Попри кризу на державному рівні, у дослідженні робиться висновок про унікальний феномен «репрезентативного розриву». Соціологічні дослідження (IRI, NDI) доводять, що 88% громадян Грузії підтримують Україну і вважають Росію ворогом. Підтримка України стала для грузинського суспільства формою внутрішнього протесту проти проросійського дрейфу власної влади.

Цей ціннісний розрив реалізувався у конкретних формах «низової» співпраці, яка замістила офіційну дипломатію:

- Добровольчий рух: Грузинські бійці стали найбільшим іноземним контингентом у Силах оборони України. Воюючи під гаслом «Ми захищаємо Тбілісі в Києві», вони виступають суб'єктами альтернативної зовнішньої політики, легітимізованої суспільством, але переслідуваної владою.

- Вулична демократія: Український прапор став маркером свободи на протестах у Тбілісі, а громадянське суспільство активно протидіє російському впливу через бойкоти та акції солідарності (кейси «The Killers», «Dedaena Bar»).

- Гуманітарна сфера: В умовах, коли грузинська держава надає українським біженцям мінімальну підтримку, основний тягар допомоги взяли на себе волонтери та прості громадяни, що свідчить про збереження ментальної близькості народів.

Підводячи підсумок, можна констатувати, що відносини між Україною та Грузією у 2022–2025 роках є класичним прикладом того, як екзистенційна безпекова криза руйнує декларативні партнерства, що не підкріплені реальними гарантіями безпеки. «Стратегічне партнерство» у його попередньому вигляді припинило існування.

На даному етапі відносини характеризуються гібридністю, тобто майже повною заморозкою та ворожнечею на рівні виконавчої влади (урядів); збереженням союзницьких відносин на рівні президентів (ситуативно) та громадянських суспільств; військовим братерством на рівні добровольців.

Прогноз нормалізації відносин є песимістичним за умови збереження при владі в Грузії партії «Грузинська мрія», яка обрала курс на ідеологічну та економічну інтеграцію з РФ. Ймовірність нормалізації або покращення грузино-українських відносин дуже низька, значною мірою тому, що вони невіддільні від ширшого євразійського геополітичного контексту. Майбутнє цих відносин залежить від архітектури безпеки, побудованої основними міжнародними гравцями, і, звичайно, від результату війни Росії проти України.

Відновлення повноцінного діалогу можливе лише після зміни внутрішньополітичного ландшафту в Грузії та повернення Тбілісі до прозахідного курсу, оскільки на даний момент зовнішньополітичні вектори України (ізоляція РФ) та Грузії (співпраця з РФ) є несумісними. Майбутнє українсько-грузинських відносин тепер невіддільне від результатів війни в Україні та здатності грузинського суспільства захистити свій європейський вибір на внутрішньополітичній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белесков М. Неореалізм і сучасні міжнародні відносини або Чому Кеннет Волтц виявився правий (лише частково). *Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»*. 2015. 23 квіт. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-osvita/neo/
2. Бондар Г. Арахамія пояснив риторику Грузії щодо воєнних злочинів РФ проти України та санкцій. *УНІАН*. 2022. 25 квіт. URL: <https://www.unian.ua/politics/arahamiya-poyasniv-ritoriku-gruziji-shchodo-voyennih-zlochiv-rf-proti-ukrajini-ta-sankciy-novini-ukrajina-11800839.html>
3. Бондарєва Х., Тищенко К. Президентка Грузії вєтувала "російський" закон про "іноагентів". *Українська правда*. 2024. 18 трав. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/05/18/7456437/>
4. Видання 16 років тому передбачило, що РФ нападе на Україну. *Букви*. 2024. 8 серп. URL: <https://bukvy.org/vydannya-16-rokiv-tomu-peredbachylo-shho-rf-napade-na-ukrayinu/>
5. Гайдай Д. Аудит зовнішньої політики: Україна-Грузія : дискусійна записка. Київ : Інститут світової політики, 2016. 44 с. URL: https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Audyt-zovnishnoyi-polityky_Ukr_Gruzyya_ukr_inet.pdf
6. Голова парламенту Грузії підписав закон про «іноагентів». *Радіо Свобода*. 2024. 3 черв. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-gruzija-pidpysanyj-zakon-pro-inoagentiv/32976832.html>
7. «Грузинский легион» вошёл в состав Украинской добровольческой армии. *Эхо Кавказа*. @ekhokavkaza

8. Делегація партії «Лело для Грузії» відвідає Київ, щоб показати солідарність з Україною. *Укрінформ*. 2022. 2 лют. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3396038-delegacia-partii-lelo-dla-gruzii-vidvidae-kiiv-sob-pokazati-solidarnist-z-ukrainou.html>
9. Договір про дружбу, співробітництво і взаємодопомогу між Україною та Республікою Грузія (укр/рос). Ратифікація від 22.11.1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_005#Text
10. Долгов І. Спільними зусиллями до сталого розвитку. *Зовнішні справи*. 2021. URL: <https://ud.gdip.com.ua/wp-content/uploads/2022/01/20-2021.pdf>
11. Допомога та права в Грузії. *UNHCR: Агентство ООН у справах біженців*. URL: <https://help.unhcr.org/georgia/uk/welcome/>
12. Замікула М. Реакція держав Південного Кавказу на російсько-українську війну : аналіт. зап. Нац. ін-т стратег. дослідж. 2022. квіт. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/kavkaz_160422.pdf
13. Заява МЗС України щодо загрози життю громадянина України Міхеїла Саакашвілі. *МЗС України*. 2023. 2 лют. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-zagrozi-zhittyu-gromadyanina-ukrayini-miheila-saakashvili>
14. Заява МЗС України у зв'язку із 17-ми роковинами від початку збройної агресії Російської Федерації проти Грузії. *МЗС України*. 2025. 7 серп. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-u-zvyazku-iz-17-mi-rokovinami-vid-pochatku-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-proti-gruziyi>
15. Заява МЗС щодо рекламних банерів партії влади Грузії «Грузинська мрія». *МЗС України*. 2024. 26 верес. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-shchodo-reklamnih-baneriv-partiyi-vladi-gruziyi-gruzinska-mriya>
16. Звернення Президента України щодо російського вторгнення. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. 2022. 1 берез. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-shodo-rosijskogo-vtorgnennya-73261>

17. Зеленський відправляє посла Грузії додому! Звернення за 03 липня [Відео]. *YouTube*. 2023. URL: https://www.youtube.com/watch?v=VzWCBxga_10
18. Кандидат Check. *Центр «Нова Європа»*. URL: <https://neweurope.org.ua/project/analitychna-infografika-kandydat-check/>
19. Карпович Б. Допомога українцям в Грузії 2025: програми та поради. *Karpaty.net.ua*. 2025. 12 жовт. URL: <https://www.karpaty.net.ua/dopomoga-ukrayinczyam-v-gruziyi-2025-programy-ta-porady/>
20. Клімова Г. Лібералізм у дискурсі теорії міжнародних відносин. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 2 (61). URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.61.304643>
21. Кобахідзе І. Надання дозволу на відправку добровольців означає втягнення Грузії у війну. *Interpressnews*. 2022. 1 берез.
22. Колеснікова А. Служба безпеки Грузії звинуватила ГУР у підготовці "євромайдану": Київ відреагував. *24 канал*. 2023. 18 верес. URL: https://24tv.ua/gruziya-zvinuvatila-gur-pidgotovtsi-yevromaydanu-mzs-ukrayini_n2394645
23. Коментар МЗС України щодо ситуації з громадянином України Міхеїлом Саакашвілі. *МЗС України*. 2023. 3 лип. URL: <https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-situaciyi-z-gromadyaninom-ukrayini-miheilom-saakashvili>
24. Константінова Н. Саакашвілі: стрибок у велику політику чи тюремна камера? *Радіо Свобода*. 2021. 2 жовт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/saakashvili-strybok-u-velyku-polityku/31489581.html>
25. Копчак В. Двосторонні відносини у регіоні: Грузія. *Українська призма*. 2021. 22 берез. URL: <https://prismua.org/eap-ua-ge/>
26. Котенко Т. Грузія відмовилась запроваджувати економічні санкції проти Росії. *Главком*. 2022. 25 лют. URL:

<https://glavcom.ua/world/observe/gruziya-vidmovilas-zaprovdzhuvati-ekonomichni-sankciji-proti-rosiji-835258.html>

27. Кузик П. Конструктивістська концепція А. Вендта: від критики «міжнародної анархії» до ідеї невідворотності світової держави. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2013. Вип. 32. С. 98–103. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VLNU_Mv_2013_32_15.pdf

28. Куницький О., Лебедева О. У Грузії ухвалили закон про заборону "пропаганди ЛГБТ". *DW*. 2024. 17 жовт. URL: <https://www.dw.com/uk/parlament-gruzii-uhvaliv-zakon-pro-zaboronu-propagandi-lgbt/a-70242123>

29. Кухаревська О. Коли тиждень стає роком. Українці в Грузії збудували «нове життя» і чекають кінця війни. *Радіо Свобода*. 2023. 18 лют. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayinski-bizhentsi-v-hruziyi/32277504.html>

30. Літра Л., Чхіквадзе І. Перспектива членства в ЄС для Грузії, Молдови та України: неможлива, забута чи прихована? *Центр «Нова Європа»*. 2017. URL: <https://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Perspektyva-chlenstva-v-ES-dlya-Gruziyi-Moldovi-Ukrayiny.pdf>

31. Малоїван І. А. Моделювання як метод теорії ігор у дослідженні політики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. № 7. С. 191–195.

32. Мітчелл Л. Повернення Саакашвілі: виграшна комбінація чи програш для всіх? *Європейська правда*. 2016. 2 серп. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2016/08/2/7052898>

33. Михайлов Д. Каладзе: Коли Грузія буде в ЄС, тоді ми прийматимемо рішення, які відповідають загальноєвропейським інтересам. *Суспільне Новини*. 2023. 30 трав. URL: <https://suspihne.media/491587-kaladze-koli-gruziu-bude-v-es-todi-mi-prijmatimemo-risenna-aki-vidpovidaut-zagalnoevropejskim-interesam/>

34. МЗС України засудило використання зображень наслідків війни в політичній рекламі у Грузії. *Укрінформ*. 2024. 26 верес. URL: <https://www.ukrinform.ua/>

35. На війні в Україні загинув ще один грузинський доброволець. *Європейська правда*. 2024. 23 трав. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/05/23/7186618/>

36. «Не моя війна». Як влада Грузії не захотіла підтримувати Україну в часи російської агресії. *Європейська правда*. 2022. 4 берез. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/4/7135242/>

37. «Не накликати гнів»: чому у резолюції на підтримку України від правлячої партії «Грузинська мрія» не згадується Росія? *Радіо Свобода*. 2022. 7 лют. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/hruziya-rezolyutsiya-pidtrymka-ukrayiny/31691142.html>

38. Оганджян А., Перепада О. Грузія і Росія: чи примириться Грузія з Росією? *DW*. 2012. 16 жовт. URL: <https://www.dw.com/чи-примириться-грузія-з-росією/a-16307084>

39. Парламент Грузії ухвалив резолюцію на підтримку України. *Укрінформ*. 2022. 2 лют. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3396169-parlament-gruzii-uhvaliv-rezoluciu-na-pidtrimku-ukraini.html>

40. Погребиська К. Сандро Гігаурі: «Влада Грузії — ретранслятор російської пропаганди». *RFI*. 2024. 20 серп. URL: <https://www.rfi.fr/uk/міжнародні-новини/20240820-сандро-гігаурі-влада-грузії-ретранслятор-російської-пропаганди>

41. Прищепа Я. «Складно було слухати їхні історії»: як Грузія приймає українських біженців. *Суспільне Новини*. 2022. 7 жовт. URL: <https://suspilne.media/297016-skladno-bulo-sluhati-ihni-istorii-ak-gruzia-prijmae-ukrainskih-bizenciv/>

42. Про можливу військову ескалацію в Україні : Проект постанови Парламенту Грузії № 07-3/161/10 від 26.01.2022. *Парламент Грузії*. URL: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/293862>

43. Романюк Н., Герасимчук М. Сучасні українсько-грузинські відносини. Договірно-правова база між Україною та Грузією. *Посольство України в Грузії*. URL: <https://georgia.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrayinoyu-ta-gruziyeyu>

44. Сенатор США: якби Україна і Грузія отримали ПДЧ у 2008 році, не думаю, що конфлікт із Росією узагалі був. *Радіо Свобода*. 2021. 3 черв. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraine-gruzia-nato/31288387.html>

45. Сидорчук О. Україна & Грузія: співпраця довжиною в незалежність. *Civil Diplomacy Foundation*. URL: <https://civildiplomat.com/ukra%D1%97na-gruziya-spivpracya-dovzhinoyu-v-nezalezhnist>

46. Україна і Грузія в контексті політичних, економічних та безпекових трансформацій: наслідки і перспективи : матеріали міжнар. конф., 23—24 жовт. 2009 р., м. Одеса. Одеса : Фенікс, 2009. 128 с.

47. Україна і Грузія у міжнародних відносинах: історія та спільні виклики сучасності : зб. наук. праць / упоряд. І. Матяш, Т. Путкарадзе. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2018. 315 с. URL: <https://sshdir.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/Ukrayina-i-Gruziya-u-mizhnarodnyh-vidnosynah-istoriya-ta-spilni-vyklyky-suchasnosti.pdf>

48. Українська призма. *Рада зовнішньої політики*. URL: <https://prismua.org/?s=%D0%93%D1%80%D1%83%D0%B7%D1%96%D1%8F>

49. Шенедеровський Н. "Дякую за невведення санкцій проти РФ": в МЗС відреагували на цинічні звинувачення Грузії. *УНІАН*. 2025. 17 лист. URL: <https://www.unian.ua/politics/ukrajina-gruziya-u-mzs-vidreaguvali-na-cinichni-zayavi-gruziji-13199127.html>

50. Юрченко Н. Президент Грузії хотіла відвідати Україну та ЄС, але уряд її відмовив. *РБК-Україна*. 2023. 30 серп. URL:

<https://www.rbc.ua/rus/news/prezident-gruziyi-hotila-vidvidati-ukrayinu-1693416893.html>

51. Як живуть та працюють у Грузії українські біженці. Телеканал «Дім». 2023. URL: <https://kanal.dim.tv/yak-zhyvut-ta-praczuuyut-u-gruziyi-ukrayynski-bizhenczi/>

52. A Failed Impeachment of the President. *Transparency International Georgia*. 2023. 7 Nov. URL: <https://transparency.ge/en/blog/failed-impeachment-president>

53. Aliyev H. Georgian foreign fighters in the conflict in Eastern Ukraine, 2014–2017. *The Journal of Strategic Studies*. 2020. Vol. 43, Issue 5. P. 636–658.

54. Fukuyama F. *The End of History and the Last Man*. New York : The Free Press, 1992. 418 p.

55. Georgia Report 2023. *European Commission*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/georgia-report-2023_en

56. Gorecki W. Having your cake and eating it. Georgia, the war in Ukraine and integration with the West. *OSW Commentary*. 2022. No. 454. URL: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-06-07/having-your-cake-and-eating-it-georgia-war-ukraine-and#_ftn2

57. Irakli Kobakhidze on the "Global War Party" and attempts to open a second front. *Interpressnews*. 2023. Feb. URL: <https://www.interpressnews.ge/en/>

58. Joint Motion for a Resolution on the situation of the former President of Georgia Mikheil Saakashvili (2023/2543(RSP)). *European Parliament*. 2023. 13 Feb. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2023-0106_EN.html

59. Kachkachishvili D. Tens of thousands protest in Tbilisi against Georgia's foreign agents bill. *Anadolu Agency*. 2024. 12 May. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/tens-of-thousands-protest-in-tbilisi-against-georgias-foreign-agents-bill/3217278>

60. Kakachia K., Kakabadze S. Georgian-Russian Relations: A Shift from Influence to Ideological Convergence. *Georgian Institute of Politics*. 2025. 29 Jan. URL: <https://gip.ge/publication-post/georgian-russian-relations-a-shift-from-influence-to-ideological-convergence>
61. Kucera J. Georgia claims Ukraine plotting coup. *Eurasianet*. 2023. 19 Sept. URL: <https://eurasianet.org/georgia-claims-ukraine-plotting-coup>
62. Kyiv Calls on Georgia's PM to Let Volunteers Fly to Ukraine. *Civil.ge*. 2022. 28 Feb. URL: <https://civil.ge/archives/476159>
63. Lebanidze B. The End of the "Strategic Partnership"? Ukrainian-Georgian Relations in Times of War. *Georgian Institute of Politics*. Policy Paper. 2023. URL: <https://gip.ge/publication-post/the-end-of-the-strategic-partnership-ukrainian-georgian-relations-in-times-of-war/>
64. Legal status of Georgian volunteers in Ukraine: Parliament clarifications. *Agenda.ge*. 2023.
65. MacFarlane S. N., Jones S. Values and Interests in Georgian Foreign Policy. *Georgian Institute of Politics*. Debate Paper No. 35. 2023. URL: <https://gip.ge/wp-content/uploads/2023/10/Debate-Paper-35-Eng.pdf>
66. Mamulashvili M. Interview regarding the Georgian Legion regarding tactical operations and political pressure. *The Kyiv Independent*. 2023.
67. Pietrzak P. The Russia – Ukraine War and the Renaissance of IR Realism. *Forum Nauk Społecznych*. 2024. No. 2. P. 9–24.
68. PM Garibashvili Links Tbilisi Protests to 'Destructive Forces' in Kiev. *Civil.ge*. 2023. 12 March. URL: <https://civil.ge/archives/531107>
69. PM Garibashvili: Georgia will not join sanctions against Russia. *Civil.ge*. 2022. 25 Feb. URL: <https://civil.ge/archives/475477>
70. Posviatenko V. Current Challenges of Georgia-Ukraine Relations: Strategic Allies in a Spiral of Antagonism. *Georgian Institute of Politics*. Policy Brief No. 52. 2023. July. URL: <https://gip.ge/publication-post/current-challenges-of-georgia-ukraine-relations-strategic-allies-in-a-spiral-of-antagonism/>

71. Public Opinion Survey Residents of Georgia. March 2022. *International Republican Institute; Center for Insights in Survey Research*. 2022. 97 p. URL: <https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-georgia/>
72. Ray R. Ukraine war: Why Russians are fleeing to Georgia. *BBC News*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60868846>
73. Resolution on the situation at the Ukrainian border and in Russian-occupied territories of Ukraine (2021/3010(RSP)). *European Parliament*. 2021. 16 Dec. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2021-0594_EN.html
74. Sabanadze N., Dalay G. Understanding Russia's Black Sea strategy. How to strengthen Europe and NATO's approach to the region. *Chatham House*. 2025. 28 July. URL: <https://www.chathamhouse.org/2025/07/understanding-russias-black-sea-strategy/02-russias-use-conflicts-black-sea-region>
75. Sakevarishvili M. Who is the Enemy and who will be the Winner? *ACT Global*. 2022. 10 March. URL: <https://act-global.com/en/georgia/insight/vin-aris-nteri-da-vin-ikneba-gamarjvebuli>
76. Samkharadze N. Georgia-Ukraine Relations During the War: Strained Partnership. *Georgian Institute of Politics*. Policy Memo #55. 2022. April. URL: <https://gip.ge/wp-content/uploads/2022/06/Policy-Memo-55.pdf>
77. Shoard C. The Killers apologise after booing at Georgia concert for bringing Russian fan on stage. *The Guardian*. 2023. 16 Aug. URL: <https://www.theguardian.com/music/2023/aug/16/the-killers-apologise-booing-georgia-concert-russian-fan>
78. Sirbiladze T. How To Help Georgia Out of Its Growing Democracy Crisis. *German Marshall Fund*. Policy Brief. 2023. URL: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-06/Sirbiladze%20-%20Georgia%20-%20brief.pdf>
79. Speech by H.E. Salome Zourabichvili at the Independence Day Ceremony. *President of Georgia*. 2023. 26 May. URL: https://iccn.ge/index.php?article_id=598&clang=1

80. Tbilisi bar requires visiting Russians to agree that Putin is a dictator. *Euronews*. 2022. 5 Aug. URL: <https://www.euronews.com/culture/2022/08/05/tbilisi-bar-requires-visiting-russians-to-agree-that-putin-is-a-dictator>

81. Three Eastern Partnership neighbours in the South Caucasus. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/172/three-eastern-partnership-neighbours-in-the-south-caucasus>

82. Toft P. John J. Mearsheimer: An offensive realist between geopolitics and power. *Journal of International Relations and Development*. 2005. Vol. 8, Issue 4. DOI: 10.1057/palgrave.jird.1800065

83. Volunteer Jet Saga: PM Garibashvili says charter flight won't happen. *Civil.ge*. 2022. 28 Feb.

84. Waal de T. Time for EU Decisions on Georgia. *Carnegie Europe*. 2025. 4 Sept. URL: <https://carnegieendowment.org/europe/strategic-europe/2025/09/time-for-eu-decisions-on-georgia?lang=en>

85. კენჭისყრის ანგარიში. პლენარული სხდომა კენჭისყრის ანგარიში 01.02.2022. Парламент Грузії. (2022). *Проект постанови Парламенту Грузії «Про можливу військову ескалацію в Україні»* (№ 07-3/161/10 від 26.01.2022). Офіційний вебсайт Парламенту Грузії. URL: <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/293862>

